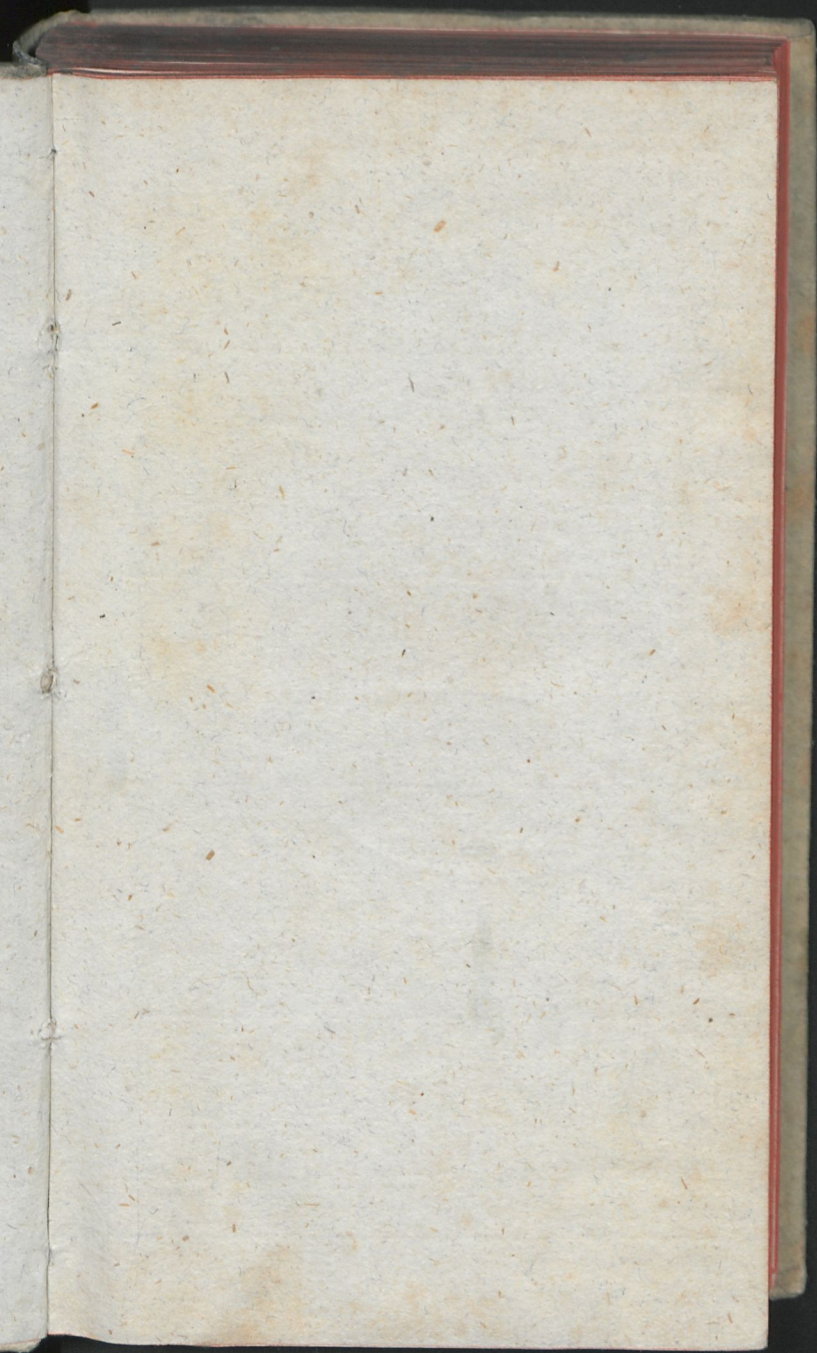

Hienrich 1 Safer.

22. Oct. 1901.

2876

1777

Kr. del.

ad Tom. I.

Kr. del.

D—e. fec.

DISPUTATIONES

IN

CLASSE PRIMA

STEPHANEI

AB APRILI MDCCXCII AD APRIL. MDCCXCIII

HABITÆ,

COLLECTIO PRIMA.

PRÆMISSUS EST INDEX PROPOSITIONUM, DE
QUIBUS INDE AB ANNO MDCCCLXXXVII DIS-
PUTATUM FUIT.

1797: 1556

HALBERSTADII

TYPIS DÖLLIANIS. MDCCXCIII,

DISPUTATIONES

CLASSE PRIMA

STEPHANI

AB AERILI MDCCCLXII AD AERILI MDCCCLXIII

H A L L E

PERMISSUS EST INDEX PROPOSITIONUM, DE
QUIBUS INDE AD ANNO MDCCCLXIII DIS-

POTATIONE FUIT.

HALLERSTADII

TYTIS DÖRLANIE MDCCCLXIII

P R Æ F A T I O,

Disputandi exercitio, utilissimo æque ac jucundissimo, cum et ingenium excitet et iudicium acuat, scribendi autem loquendique facultatem mirifice augeat, jam inde ab anno MDCCLXXXIII operam dedimus. Tria autem fere ex illo tempora distingui possunt.

Primum enim amici quidam convenire solebamus, discipulorum provectiorum paucioribus tantum admissis et subinde opponentibus. Quovis autem die Mercurii, hora post meridiem secunda, propositum aliquod ex libellis nostris scholasticis, s. philosophicis s. theologicis s. historicis etc. caput discutebamus. Nascente vero post biennium Societate Litteraria exercitium illud intermissum fuit.

Idem revocatum anno MDCCLXXXVII, atque jam pro lectione scholastica habitum. Atque ut non loquendi solum latine, sed scribendi etiam usus adjuvaretur, theses elaborari cœperunt. Disputationes autem nec quavis hebdomade habitæ, nec eadem semper illis hora constitutæ, nec opponentium idem semper servatus numerus.

Superiori denique anno a die mensis Augusti undecimo, cum sola thesum recitatio audientibus haud sufficere videretur, disputatiunculae nostrae typis excusae sunt. Quibus deinde ut a certo tempore fieret initium, reliquas novem, per idem semestrem jam habitas, pariter addidimus. Diei Saturni hora septima, qui mos paulatim invaluerat, hisce studiis consecrata est, opposcentes autem duo semper nominantur, ut et varietas sit, et uno tamen die absolvatur negotium.

Plurimi denique cum scire cuperent, et exquirerent subinde, quibusnam de rebus alio jam tempore esset disceptatum, disputationibus recentioribus integris superiorum propositionum indicem praemittere commodum visum fuit; hisque ipsis praefigere titulum, ut, qui omnia collegisset, libellum aliquem suis amicorumque nominibus sibi carum, inde sibi formare possit.

Ceterum, ut, quae adhuc exercitium illud apud omnes, non disputantes solum ipsos, sed audientes etiam, studia excitare visum est, eadem et in posterum excitet, vestra ego quidem, carissimi juvenes, causa etiam atque etiam opto.

Scrib. Halberstadii, d. XXV Febr.

MDCCXCIII.

G. N. Fischer.

Rector.

MDCCLXXXVII — VIII

DISPUTATIONES.

SEMESTRE ÆSTIVUM

M D C C L X X X V I I

- I. Gompff. **A**nima est immortalis.
2. Reineke. De utilitate ex scriptis Romanorum atque Græcorum capienda.
3. Muff. De utilitate & præstantia monarchiæ.
4. Reineke. Cognitio corporis humani unicuique est utilis.
5. Hecht. De utilitate, quam ex itineribus haurire possumus.
6. Muff. De damno belli.
7. Reineke. Per omnem vitam esse philosophandum omnibus.
8. Hecht. De utilitate & præstantia nature studii.
9. Zacharias. Quatenus defendi possit, summum bonum consistere in voluptate.

SEMESTRE HIBERNUM.

MDCCLXXXVII — VIII.

10. Reineke. Muff. Hecht. Gompff. Zacharias. (Oct. 20. 27.) Plurium linguarum facultas est utilissima.

11. Muff. Wohlbrück. Grotjan I. Gerloff. Reineke. (Nov. 3.) Rempublicam plurimis incommodis esse subjectam.

12. Hecht. Gompff. Zacharias. Wohlbrück. (Nov. 10.) De utilitate exercitus perpetui.

13. Gompff. Gerloff. Reineke. (Dec. 1.) Comparatio Homeri cum Virgilio.

14. Zacharias. Hecht. Gompff. Wohlbrück. Grotjan I. (Jan. 26.) Jus hominibus competere animalibus vescendi.

15. Wohlbrück. Gerloff. Reineke. Muff. Hecht. (Febr. 9.) De utilitate styli exercitiorum.

16. Grotjan I. Gompff. Zacharias. Wohlbrück. Gerloff. (Febr. 23.) Melius esse, scriptores integros legere, quam chrestomathia excerptos.

17. Gerloff. Reineke. Muff. Hecht. Gompff. (Mart. 1.) De utilitate, complures linguas intelligendi.

SEMESTRE ÆSTIVUM.

MDCCLXXXVIII.

18. Hecht. Gompff. Wohlbrück. Gerloff.
(Jul. 5.) De utilitate disputationum scholasticarum
latine instituendarum.

19. Gompff. Möfer. Bergmann. Korte.
(Jul. 12.) Nostra tempora esse meliora superioribus.

20. Wohlbrück. Besser. Fischer I. Ioco
Meineke. Woldmann. (Aug. 2.) Corpora cœlestia esse habitata.

21. Gerloff. Meineke I. *Fischer*. I. Hecht.
Gompff. (Aug. 9.) Theologo cognitionem linguæ græcæ & hebraicæ esse necessariam.

22. Möfer. Wohlbrück. Gerloff. Hecht I.
Bergmann. (Aug. 16.) Fridericum II maximum omnium regem fuisse.

23. Korte. Woldmann. Fischer I. Hecht.
(Aug. 23.) De cognitione Physices, Historiæque naturalis, Theologo necessaria.

24. Besser. Gompff. Wohlbrück. Gerloff.
(Aug. 30.) Liturgiam in religione publica rem esse gravissimam.

25. Bergmann. Korte. Besser. *Meineke*.
(Sept. 6.) De utilitate actuum oratoriorum.

26. Woldmann. Besser. Möfer I. *Meineke*.
Fischer I. (Sept. 13.) Utile esse, non solum latinam linguam intelligere, sed etiam eam scribere ac loqui posse.

27. Fischer I. Hecht. Gompff. Wohlbrück.
(Sept. 20.) Studium anatomicum non Medicis so-
lum, sed et omnibus literarum cultoribus esse uti-
lissimum.

SEMESTRE HIBERNUM.

MDCCLXXXVIII — IX.

28. Gompff. Möser. Korte. (Oct. 25.)
Virtutes & vitia ex intelligentia originem habere.

29. Wohlbrück. Besser. Woldmann. Fi-
scher I. (Nov. 1. 8.) Americam detectam humano
generi magis utilem quam noxiam fuisse.

30. Gerloff. Hecht. Gompff. (Sept. 15.)
Ludos scenicos bonos juveni magis esse utiles, quam
noxios, si recte eis utatur.

31. Møser. Wohlbrück. Gerloff. (Dec. 13.)
Theses quædam de Creatione terræ, ex primo capite
genesis haustæ.

32. Korte. Möser. Besser. Woldmann. (Jan.
31.) De utilitate hiemis.

33. Besser. Fischer I. Gompff I. Stegmann.
Hecht. (Febr. 7.) Mortem inter bona humani ge-
neris referendam.

34. Fischer I. Möser. Korte. Besser. (Febr.
28.) Omnis error nocet.

35. DISPUTATIO PUBLICÈ HABITA. Hecht.
Gompff. Wohlbrück. Gerloff. Besser. Kolbe.
Fischer I. (Apr. 3.) De pulveris pyrii utilitate.

SEMESTRE ÆSTIVUM

M D C C L X X X I X.

36. Gompff. Wohlbrück. Gerloff. Möfer.
(Maj. 4. 11.) Veritas perfecte cognita nunquam nocet.

37. Wohlbrück. Korte. Besser. Woldmann.
(Maj. 18.) Eruditionem nostri temporis fragmentariam doctrinæ solidæ plus obesse quam prodesse.

38. Gerloff. Becker. Lenz I. Pomme.
(Maj. 25.) Poetas etiam ab iis, qui ipsi poetæ non sunt, esse legendos.

39. Möfer. Stegmann. Kruse. Niemeyer.
(Jul. 6.) Multo melius esse, auctores ipsos legere, quam eorum versiones.

40. Besser. Gompff. Wohlbrück. Gerloff.
(Aug. 3.) De magna examinis abeuntium utilitate.

41. Korte. Möfer. Besser. Woldmann.
(Aug. 17.) Historiâ & Geographiâ nullum, qui doctrinam sibi comparare velit, carere posse.

42. Woldmann. Becker. Lenz I. Pomme.
(Aug. 24.) Utilissimum esse juveni, ea, quæ ipse didicit, quamprimum ad alios instituendos iterum adhibere.

43. Becker. Stegmann. Kruse. Niemeyer.
(Sept. 7. 14.) Aegritudinem etiam in sapientem cadere.

SEMESTRE HIBERNUM

MDCCLXXXIX — XC.

44. Lenz I. Gompff. Wohlbrück. Gerloff.
(Okt. 26. Nov. 2.) Concionatori sacro utilissimum
esse, si antea juventutem scholasticam docuerit.

45. Pomme. Möser. Besser. (Nov. 16. 23.)
Autores linguæ vernaculæ classicos, ita ut autores
aliarum linguarum classicos juvenibus explicandos esse.

46. Stegmann. Woldmann I. Becker. Lenz I.
(Dec. 7.) Hiemem magis favere litterarum studiis
quam ætatem.

47. Kruse. Stegmann. Niemeyer. Gompff.
Wohlbrück. (Dec. 14. 21. 22.) Homero artem
scribendi fuisse cognitam.

48. Niemeyer. Wohlbrück. Gerloff. Möser.
(Jan. 25. Febr. 1. 15.) Theologo prodesse, rerum
etiam medicarum aliquam sibi comparare scientiam.

49. Gompff. Besser. Woldmann. (Mart. 1.)
Somnia nil valent, & ex illis, nisi mores & statum
illius, qui somniat, nihil cognoscere possumus.

50. DISPUTATIO A DISCEDENTIBUS PUBLICÉ
HABITA. Gompff. Gerloff. Möser. Besser.
Woldmann. Pomme. Stegmann. Kruse. Nie-
meyer. (Febr. 3.) Superstitionem sine exceptione
esse noxiam.

SEMESTRE ÆSTIVUM

M D C C X C.

51. Wohlbrück. Becker. Lenz I. Buttstedt. (Apr. 25. Maj. 10.) Litteraturam græcam latinæ anteponendam esse.

52. Becker. Ehlers. Lenz II. (Jan. 23. Jul. 5.) Unas ferias longiores præstantiores esse multis brevioribus.

53. Buttstedt. Becker. Lenz I. Ehlers. (Sept. 11. 20.) In institutione theologica methodum analyticam esse præferendam.

54. Lenz I. Reimann. Wohlbrück. (Jul. 26. Aug. 16.) Stultum esse, more Gallorum, ordinum distinctiones tollere.

SEMESTRE HIBERNUM

M D C C X C — X C I.

55. Ehlers. Lenz II. Reimann. (Okt. 25.) De præjudiciorum seu opinionum inter homines natura & usu.

56. Lenz II. Augustin. Leifte. (Nov. 1.) Quam utilis sit libertas, omnia publice agendi, præcipue autem scribendi, & quibus finibus hæc libertas circumscribenda sit.

57. Reimann. Hecht I. Wohlbrück. (Nov. 22.) Nefarium esse, libri alieni editionem per typos repetere.

58. Wohlbrück. Lenz. Buttstedt. (Dec. 6. 13.) Imagines in prima puerorum institutione male adhiberi.

59. Lenz I. Lenz II. Ehlers. (Jan. 24. Febr. 14.) Novum testamentum, ut quibusdam in scholis fieri solet, solum non esse legendum.

60. Buttstedt. Hecht I. Augustin. (Febr. 23.) De utilitate actuum oratoriorum.

61. Ehlers. Leiste. Reimann. (Mart. 7.) Literis operam dare non debere, nisi qui ingenio ad literas apto natus sit.

62. Lenz II. Wohlbrück. Lenz I. (Mart. 14. 21.) Poëtam metricè vertendum esse, si in aliam linguam transferatur.

63. Hecht I. Buttstedt. Ehlers. (Apr. 4.) Diversa corporis & animi natura ex diversis utriusque progressibus intelligitur.

SEMESTRE ÆSTIVUM

MDCCXCI.

64. Buttstedt. Hecht I. Augustin. (Maj. 30. Jun. 6.) Infantia imbecillitatem, quam multi naturæ exprobrant, sapientissime ab eadem esse institutam.

65. Augustin. Thilo. Wackermann. (Jul. 18.) Spectacula juveni noxia esse.

66. Hecht. Leiste. (Aug. 8.) Literarum studio etiam boni civis officia esse implenda.

67. Leiste. Buttstedt. (Sept. 12.) Mystéria nostris temporibus non solum nihil prodesse, sed etiam obesse.

SEMESTRE HIBERNUM

M D C C X C I — X C I I.

68. Buttstedt. Hecht I. Augustin. (Ost. 22)
Melius esse, Boruffiam & Auftriam esse amicos, quam
adversarios.

69. Hecht. Leiste. Grafshoff. Thilo. (Nov.
4.) Bellum bonis artibus & litteris excolendis utile
esse.

70. Augustin. Vorlauff. Wackermann. Abel.
(Nov. 19.) Aequilibrium Europæ, quod vocant,
non ad fragmenta cum quibusdam scriptoribus refe-
rendum esse.

71. Leiste. Fischer II. Märtens, Kunze. (Nov.
26. Dec. 3.) Diligentius in scholis colendum esse
linguarum quam disciplinarum studium.

72. Thilo. Buttstedt. Hecht I. (Dec. 10. 17.)
De iis, quæ juvenis scire debet in Academiam dis-
cessurus.

73. Grafshoff. Leiste. Augustin. (Jan. 14.)
Quis literis nomen dare debeat?

74. Vorlauff. Thilo. Wackermann. (Jan. 21.)
Satius esse, hominem religionis minus excultæ, si
meliora edoctus fuerit, inter suos manere, quam ad
alios transire.

75. Wackermann. Vorlauff. Abel. (Jan. 28.)
De necessitate linguæ gallicæ discendæ.

76. Abel. Fischer II. Märtens. Kunze. (Febr. 4.)
Germanos in litteris esse cæteris nationibus antefe-
rendos.

77. Fischer II. Abel. Buttstedt. Hecht I.
(Febr. 11. 18.) Religionem christianam Mythologiae omnium, sine exceptione, populorum longe esse anteferedam.

78. Märten. Leiste. Thilo. (Febr. 25.)
Num utile sit, praefectum ecclesiae paganae rebus simul economicis occupari.

79. Kunze. Grafshoff. Vorlauff. (Mart. 3.)
Poësin utilitate nulli reliquarum artium aut disciplinarum cedere.

80. Thilo. Abel. Fischer II. (Mart 10.)
Dubitare licet: sed optandum est, ut quam minime dubiis vexemur.

81. Abel. Märten. Kunze. (Mart. 17.)
Divinatio de Imperatore futuro.

82. Grafshoff. Thilo. Abel. (Mart. 29.)
Doctorem publicum populi quoque opiniones in docendo sequi debere.

(11. 18.)

(12. 18.)

(13. 18.)

(14. 18.)

(15. 18.)

DISPUTATIO

DE XXI AN. MDCCXCII

HALLE

ANNO DOMINI MDCCXCII

SEMESTRE AESTIVUM

MDCCXCII.

SEMESTRE AESTIVUM

MDCXCIII

DISPUTATIO

D. XXI. APR. MDCCXCII.

HABITA.

Resp. THILO. Opp. FISCHER I. VORLAUFF.

Veterum linguarum scientiam ad doctrinam solidiorem esse necessariam.

Th. I. **N**ostris temporibus sæpissime quæstio proposita est, an necessariæ sint veteres linguæ ad doctrinam, nec ne? Doctissimi viri in utramque partem disputarunt, ita ut multi dubitarent, quorum partes sequerentur. Uniuscujusque igitur est, veteribus linguis qui vacat, omnia cognoscere, quæ necessitatem illarum probant. Quod nisi fecerit, dubitabit, nec satis proficiet in illis.

Th. II. Omnia, quæ suppeditat nobis studium veterum linguarum, ad duo potissimum capita referenda videntur: 1) Quam vim veteres linguæ habeant ad facultates nostras excolendas. 2) Quantum ad doctrinam ipsam copiam nobis afferant.

Th. III. Primum igitur veterum linguarum studium animi facultates excolit.

Th. IV. Memoriam vis augetur, cum multa se nobis offerant, quæ animo retinere nos oportet.

Th. V. Diligentia et attentio crescit, quod multas in res sæpe occultas, minutissimas etiam, quæ

summo studio adhibito modo percipi possunt, animum intendere debemus.

Th. VI. Judicium acuitur, cum multa discernenda, multa comparanda sint.

Th. VII. Deinde, multum etiam commodi affert studium illud doctrinæ nostræ, lectione librorum, qui illis linguis conscripti exstant.

Th. VIII. Scribendi exercitatione veteres antecellunt omnes ceteras nationes. Itaque exemplum eorum proponendum videtur. Non enim arbitrator, quemquam fore, qui nihil interesse putet, an distincte, simpliciter et ornate cogitata verbis exprimamus, nec ne?

Th. IX. Idea veterum a natura ipsa derivatæ sunt: nos opinionibus aliunde traditis impediti ex natura ipsa haurire plerumque non solemus.

Th. X. Quibusdam in artium et litterarum generibus veteres omnibus fere anteposendi sunt.

Th. XI. Libri sacri antiquis linguis consignati sunt.

Th. XII. Multi præterea a recentioribus etiam libri latine sunt scripti.

Th. XIII. Latina lingua quasi vernacula reipublicæ litterariæ est.

Th. XIV. Hominis naturam, inprimis animum et ejus facultates, qui plane perspicere vult, progressus populorum in litteris artibusque noscere debet; quarum origines magnam partem in scriptoribus veteribus, veris hujus historiae fontibus, continentur.

Th. XV. Si quis hisce opponere vellet, ex versione librorum nos posse eadem consequi: non videt, cognitionem minime posse nominari solidiorem, ubi ipsi videre nequimus, an scripta recte in patriam linguam sint conversa? Præterea omnia tunc tollerentur commoda supra laudata, quæ ex linguarum ipsarum studio nascuntur.

DISPUTATIO

D. XXVIII. APR. MDCCXCII.

HABITA.

Resp. FISCHER I. Opp. FISCHER II. RAMDOHR.

Melius esse, commercium venalitiarium
gradatim, quam subito abolere.

- Th. I.* **U**nusquisque, cui salus humana cordi est, commercium venalitiarium gaudebit aboleri tandem, quia nihil hominibus indignius est. Nunc autem in abolendo hoc commercio ipso sententis differunt; alii enim subito, alii gradatim tollendum existimant. Et mihi, si de tanta re sententiam dicere adolescenti licet, postremum utilius esse videtur.
- Th. II.* Si de commercio venalitario dicimus, id maxime de duabus nationibus valet, de Afris, qui venales venduntur, et de Europæis, quorum præcipue Hispani, Lusitani, Batavi, Angli et Galli venales emunt.
- Th. III.* Primum igitur Afris utilius est, ut commercium venalitiarium gradatim aboleatur, quam subito. Nam
- Th. IV.* Si subito aboleretur, magnus numerus venalium, quibus jam domini alimenta præbent, victu privaretur.
- Th. V.* Multi homines pigri et ignavi redderentur, cum labori non nisi admodum inviti et coacti adfuerint.

Th. VI. Et tum labore vacui ac victu privati aut patriæ aut aliis terris importuni forent.

Th. VII. Sin autem commercium venalitarium gradatim aboleretur, nihil confunderetur, et omnia, ut antea, tranquilla et ordinata erunt.

Th. VIII. Deinde vero etiam e re est Europæorum, ut gradatim potius, quam subito hoc commercium tollatur. Nam

Th. IX. Si subito aboleretur, multi et mercatores et qui possessiones in America habent, ad quas colendas fervorum opera utuntur, detrimentum acciperent, cum illi pretium servis coëmendis impensum amitterent, hi manibus ad agros colendos carerent.

Th. X. Contra ea, si gradatim aboleretur, et mercatoribus pretium impensum restitui potest, et domini de rebus suis aliter disponendi occasionem interim nanciscuntur; utrique autem per hoc tempus intermedium homines humanius tractare discent.

Th. XI. Maxime autem considerari debet, quod infelices isti, cum libertas plenum rationis usum desideret, in hanc libertatem subito vindicati ratione recte uti nondum potuissent discere. Paulatim igitur ad hunc rationis usum adfuescendi et tunc demum in libertatem restituendi sunt.

DISPUTATIO

D. V. MAI. MDCCXCII.

HABITA.

Resp. VORLAUFF. Opp. ABEL. MÄRTENS.

Neceſſe eſt, ut leges lingua vernacula ſcribantur.

- Th. I.* Si qui homines vel pauciſſimi ſocietatem inire cœperunt, neceſſe eſt, niſi eam brevi iterum diſſolvi volunt, ut inſtitutis aut legibus eam conjungant et firment.
- Th. II.* Quanto magis igitur leges magno regno neceſſariæ ſunt.
- Th. III.* Hæ leges vero populo non utiles eſſe poſſent, lingua ſi ſcriptæ eſſent, quam maxima pars incolârûm non intelligeret. Tum enim idem accideret, ac ſi doctor eccleſiaſticus aliena lingua auditores adhortaretur. Cujus præcepta, eſſi veriſſima, nemo eſſet intellecturus.
- Th. IV.* Itaque uniſcujuſque principis eſt, providere, ut leges lingua vernacula ſcribantur.
- Th. V.* Quod ſi factum eſt, unusquiſque ipſe codicem legum legere poteſt.
- Th. VI.* Illas itaque dijudicare poteſt, illarumque bonitas utilitasque amorem in patriam et principem augebit.
- Th. VII.* Si quis leges legere poteſt, melius illas cognoscet, et multa peccata evitabit, quæ alias

commisisset; nemo enim leges observare potest, si illas haud noscit.

Th. VIII. Nostra patria itaque multis aliis regnis felicior est, quod leges habet, quæ per se jam præclarissima, ea etiam lingua scriptæ sunt, quam unusquisque incolarum intelligere potest.

Th. IX. Judicum fortuna etiam jam melior erit, cum sibi quisque perscrutandis legibus ipsis facile persuadere possit, non a iudice, sed a legibus ipsis litem suam discerni.

Necesse est, ut leges lingua vernacula
scriptæ sint.

Th. I. Si quis homines vel bestias legibus
regere velit, necesse est, ut leges
vernacula lingua scriptæ sint.

Th. II. Quævis magna imperia leges
vernacula lingua reguntur.

Th. III. His leges vero populi non minus
sunt, quam si scriptæ essent, quam
incolæ non intelligunt. Tum enim
accideret, ac si doctor ecclesiasticus
aliquis ad præcepta, quæ præcipi
veritas, necesse est intelligatur.

Th. IV. Leges vernaculæ principis est, pro
datæ, ut leges lingua vernacula
scriptæ sint.

Th. V. Quod si legem sit, vernaculæ ipse
cum legem legere potest.

Th. VI. His leges displicere potest, illarum
bonitas voluntasque amorem in patriam et prin-
cipem auget.

Th. VII. Si quis leges legere potest, melius illas
cognoscet, et malis peccata vitabit, quæ illas

DISPUTATIO

D. XII, MAJ. MDCCXCII.

HABITA.

Resp. ABEL. Opp. RÖMER. SÖLLIG.

Nobis nullam esse civitatis perturbatio-
nem timendam.

Th. I. Multis hoc sæculo et majoribus et minori-
bus in regnis incolæ repugnarunt sæpius prin-
cipum decretis: quare jam permulti quæsi-
vere, utrum etiam nobis triste hocce fatum timendum
sit? Igitur mihi liceat, quæ hac de re mecum
cogitavi, paucis explicare.

Th. II. Si in civitate omnia sunt ita instituta, ut
saluti civium inferviant, ipsa civitas est tuta:
nunc in nostra patria invenimus omnia ita in-
stituta, ut tutam fore arbitrari possimus. Nam

Th. III. a) Si regnum æquis justisque legibus gaudet,
minime in feditionem inclinabit: gaudet autem
Borussia talibus legibus.

Th. IV. b) Omnes si libertate fruuntur cogitandi,
melior rerum cognitio propagabitur, quæ per-
turbationes publicas impedit: civitas nostra tali
libertate fruitur.

Th. V. c) Cuicumque si licitum est, tam æquas ju-
stasque leges ponderare, ipsasque vernacula in
lingua legere, minime motus fieri possunt: hoc
autem nos Brandenburgici possumus.

Th. VI. Respublica si bono ac benigno principi pa-
ret, prospera est, & non repugnabit: nostra
est talis respublica. Nam

Th. VII. a) Si populus a principe non gravioribus
justo premitur oneribus, non turbulentus fieri
possit necesse est: de his autem oneribus non
conqueri possumus.

Th. VIII. b) Si populo fatis providetur, ut ad vi-
vendum necessaria numquam desint, nemo sta-
tum reipublicæ mutatum cupiet: nusquam au-
tem his rebus melius, quam apud nos, provide-
tur.

Th. IX. c) Si princeps sapientissimis gaudet consul-
toribus, optima capit consilia; nunc noster
magnus rex talibus gaudet.

Th. X. Quæ omnia mihi tam clara videntur, ut,
quomodo tristitia illa, quæ aliis acciderunt,
bis accidere possint, plane non intel-

TABLE II. Si in civitate omnia sunt in infirma, ut
sicut civitas infirmior, ipsa civitas est mala:
nunc in nostra civitate omnia sunt in-
firma, ut eam fore arbitrari possimus. Nam
TABLE III. Si regnum adus infirmus gaudet,
minime in leditionem inclinabit: gaudet autem
fortibus talibus legibus.
TABLE IV. Omnes si libertate fruuntur cogitandi,
melior rerum cognitio propagabitur, dum per-
turbationes publicas impedit: civitas nostra tali
libertate fruatur.
TABLE V. Cuiusmodi si legitimum est, tam adus in-
fimus leges ponderare, ipsasque veterales in
lingua legere, minime motus fieri possunt: hoc
autem nos standenbergtici possumus.

DISPUTATIO

D. XIX. MAJ. MDCCXCII.

H A B I T A.

Resp. FISCHER II. Opp. ZIEMANN. KUNZE.

De popularitate doctoris publici christiani.

- Th. I.* Si doctorem publicum in oratione populus plane intelligit, hunc dicimus doctorem se ad sensum popularem accommodasse. Quod quomodo fiat, ut a populo intelligatur, paucis exponam.
- Th. II.* Doctori publico hæc duæ res mihi imprimis necessariae esse videntur. Primum notiones claræ de rebus ipsis, quas docere vult, deinde lingua satis exculpta, ut verba populo apta deligere possit.
- Th. III.* Quomodo enim aliquis doctor publicus esse potest, si ipse non satis perspicit, quæ dicere vult? Omnia in oratione confundet et nunquam popularis erit.
- Th. IV.* Contra ea vero si doctor publicus claras notiones de rebus habet, summa contentione studebit, ut res, quæ sibi ipsi tam perspicuæ sunt, auditoribus quoque perspicuas reddat.
- Th. V.* Permulti quidem arbitrati sunt, doctorem publicum tunc esse popularem, si de rebus no-

tis loquitur, sed falso. Ego contendo, posse de omnibus, etiam subtilioribus rebus, quæ plerumque cum hominibus tantum excultis & peritis tractantur, agere, si modo recte eas proponit auditoribus.

Th. VI. Quod me ad alterum, ad popularitatem haud minus necessarium, perducit, scilicet ad delectum verborum.

Th. VII. Si doctor publicus popularis esse vult, etiam verba deligat opus est; etiam si enim notiones rectas de rebus habeat, careat autem recta ratione, qua eas verbis perspicua reddat, longe eum fugiet popularitas.

Th. VIII. Quod ut consequatur, postulatur cognitio perfecta linguæ, ut ex omnibus ea semper adhibeat verba, quæ auditoribus accommodata sunt, ita ut ea plane intelligant.

Th. IX. Fuerunt olim multi doctores publici, quos publice loquentes nemo tam facile intelligebat, etsi in vita communi ab omnibus intelligebantur. Quorum verba cum subtiliorem fere scientiam sequerentur, popularitati valde noxia erant.

Th. X. Igitur si doctor publicus rectas notiones cum bono verborum delectu conjungit, censeo, omnes, qui eum audiunt, eum quoque intelligere debere.

Th. IX. Constat ea verba a doctoribus publicis clares
notiones de rebus habet, tumus concen
tudebit, ut res, que similes ipi tam parti
coe sunt, auditoribus quodam perspicuis reddat.
Th. X. Bernolli quidem scribit, sua, doctorem
publicum tunc esse popularem, si de rebus no-

DISPUTATIO

D. XXX. JUN. MDCCXCII.

HABITA.

Resp. MÄRTENS. Opp. KRAMER. LENTZ II.

Num salutare sit, Germanos contra Gallos
proficisci?

Th. I. In rebus, quæ nostra interfunt, requirere
jure solemus, num utiles sint, nec ne?

Th. II. Germanos contra Gallos proficisci, nostra
interest: ergo quisque nostrum, cui patriæ fa-
lus curæ est, quæret, num etiam patriæ utile
sit?

Th. III. Id autem utile esse et universæ civitati et
nobis singulis, ex his præcipue causis patet.

Th. IV. Qui jus et libertatem, quæ a natura homi-
ni concessa sunt, obtinere studet, virum se
præstat.

Th. V. Jus autem et libertas populi non ex arbitrio
cujuscunque hominis, multo minus imperitæ
multitudinis judicanda sunt, peritissimi enim vix
constituere ea possunt.

Th. VI. Plurimi adeo jure et libertate uti non pos-
sunt, nec sui ipsius, nec aliorum commodo,
sed detrimento potius.

Th. VII. Quam ob causam necesse est, ut ab
aliis doceantur et regantur; et in monarchia

sic dicta princeps est, qui disponere omnia et ordinare debet.

Th. VIII. Ab uno autem regi, non est juribus et libertate privari, nec monarchia obstat juribus et libertati populi.

Th. IX. Suscepta Francogallorum rebellio et perjurium potius, quam defensio jurium et libertatis dici merentur; innumeris enim civibus jura sua ademerunt, et libertatem sive restrinxerunt sive sustulerunt; alios vero pro libertate ad licentiam et anarchiam compulerunt et incitaverunt.

Th. X. Hunc furorem Gallia et perniciem in finitimas civitates propagari posse, non sine causa timendum est, ergo periculo preveniendum.

Th. XI. Germani principes ergo laudandi sunt, quod contra Gallos proficiscuntur; nam ipsi si partes Gallorum tuerentur, alii principes et populi resistere non facile possent.

DISPUTATIO

D. VII. JUL. MDCCXCII.

H A B I T A.

Resp. RAMDOHR. Opp. THILO FISCHER I.

Viro docto artium etiam cognitionem
necessariam ac utilem esse.

Th. I. Viro doctos multos sine aliqua artium cognitione esse reperimus, quod tamen

Th. II. Omnibus doctis, si modo hoc nomine digni sint, utile et necessarium est.

Th. III. Docti, qui cognoscendis artis operibus diligenter studuerunt, meliori sapissime sensu ac gustu res judicabunt, de quibus imperiti falso et corrupte judicant.

Th. IV. Loci saepe in scriptis veterum et recentiorum inveniuntur, qui sine illa cognitione plane intelligi non possunt.

Th. V. Reliquiae artis veteris saepius sese offerunt, quibus artis peritus continuo ad historiam et veteres scriptores illustrandos uti potest.

Th. VI. Ingenium sensusque viri docti in universum ad omnem pulchri sensum omnemque omnino subtilitatem acuitur.

Th. VII. In omnibus quoque generibus doctrinae haec cognitio perutilis est. Num essent Home-

ri, Virgilio, ipsiusque Ciceronis opera tam pul-
cra, nisi cum litteris etiam artium peritissimi
fuisent?

Th. VIII. Munus publicum ne cogitari quidem po-
test ullum, in quo non subinde occurrat ali-
quid, quod artium subsidiis indigeat. Ea om-
nia melius autem perficiet, aut iis perficiendis
melius certe praerit, qui non aliis solum con-
fidere cogitur, sed ipse illius artis necessaria
aliquam cognitionem habet.

Th. IX. Voluptas denique ipsa inde percipienda ad
humanissimas et liberalissimas, quibus homo
perfrui potest, jure refertur.

Th. I. V. Hic dicitur multos esse alios artium cog-
nitione esse repetimus, quod cum
Th. II. Omnia dicitur, si modo hoc cognoscimus
Th. III. Dicitur, qui cognoscenda sunt operibus di-
ligenter tractantur, nihil in operibus dicitur
Th. IV. Dicitur, de quibus tractantur dicitur
Th. V. Dicitur, in scriptis veterum et recentio-
rum investigantur, per quos illa cognoscuntur
Th. VI. Dicitur, in veteris scriptis dicitur
Th. VII. Dicitur, in veteris scriptis dicitur
Th. VIII. Dicitur, in veteris scriptis dicitur
Th. IX. Dicitur, in veteris scriptis dicitur

DISPUTATIO

D. XIV. JUL. MDCCXCII.

HABITA.

Resp. RÖMER. Opp. VORLAUFF. ABEL.

De commodis, quæ in humanum genus
e commercio redundant.

Th. I. Quamvis inter omnes constet, commercium permagnam humano generi afferre utilitatem, tamen hanc materiam pro meo de illa iudicio breviter illustrare studebo.

Th. II. Commercium populos inter se conjungit, nam ii, qui inter se negotiantur, amici sint necesse est. Hinc

Th. III. A commercio maxime expectandum, ut bella tandem plane cessent.

Th. IV. Populi, qui inter se negotia exercent, permutant res, quibus carent et abundant.

Th. V. Commercium etiam multum conferre ad colendos populos barbaros, fatis perspicuum esse puto. Nam

Th. VI. Commercio et artes et scientiæ inter barbaros propagantur, quod sine illo non fieret.

Th. VII. Quod quidem exempla docent, cum populos barbaros cum populis excultis negotia exercentes multo citius excultos esse videamus,

quam eos, qui perfectionem suam sibi solis debebant.

Th. VIII. Notitias quoque atque commoda populorum jam excultorum commercio augeri, satis facile intelligitur. Nam

Th. IX. Sine commercio non tam multas haberemus notitias naturæ ac situs terrarum incognitarum, neque de earum proventibus, quibus nos caremus, et quæ nobis utiles sunt.

Th. X. Commertium ipsum amplificatur, nam sine commercio cum aliis non tantam haberemus mercium venditionem.

Th. XI. Ex his omnibus permagna illa commoda ex commercio percipienda satis perspicua esse puto.

Th. I. Quævis inter omnes gentes commercium
permissum humani generis libertati utilitatem, et
non parvam partem pro eo de illis partibus
prestat. Hinc videtur.

Th. II. Commertium populos inter se coniungit
magis, et quædam sunt, quæ sine
mercibus esse non possunt.

Th. III. A commercio maxime expectandum, ut
belli modum plane cessent.

Th. IV. Populi, qui inter se negotia exercere per-
mittunt, et quibus eorum est liberum.

Th. V. Commertium etiam nullum esse ad co-
lendas gentes barbaras, satis perspicuum
esse videtur.

Th. VI. Commertio et artes et fabricæ inter popu-
los propagantur, quod non sine utilitate.

Th. VII. Quædam gentes, quædam gentes, cum po-
pulis barbaris eorum partem de negotiis
exercant, maxime civitas, quæ de negotiis.

DISPUTATIO.

D. IV. AUG. MDCCXCII.

HABITA.

Resp. SÖLLIG. Opp. FISCHER. II. MAERTENS.

Vetus testamentum ad novum intelligendum esse necessarium.

- Th. I.* Cum multi videantur credere, Christianos facile V. T. carere posse, quod jam N. T. libri fontes religionis christianæ sufficientes sint, V. T. ad novum intelligendum utile ac necessarium esse demonstrare operam dabo.
- Th. II.* Religio christiana judaica nititur; hanc vero ex V. T. intelligimus: igitur ad illam cognoscendam hoc est necessarium.
- Th. III.* Si religionem christianam veram agnoscimus, et nomine Christianorum digni esse volumus, præcepta et disciplinam auctoris illius sequi nos oportet; nunc autem Christus ipse, auctor et conditor religionis nostræ, libros V. T. legendos et meditandos nobis commendat, igitur cujusvis est, dicto illius obtemperare.
- Th. IV.* Prophetarum scriptis, Christum natum iri prædictum et divinitas ejus demonstrata est, quam ob causam lectio librorum V. T. est necessaria.
- Th. V.* Præceptorum et doctrinarum numerus permagnus ex V. T. in N. est translatus. Ex fonte ipso illa haurire, merito igitur uniuscujusque erit votum.

- Th. VI.* V. T. nos quoque docet, qua ratione ante C. N. Deus colebatur; quæ ratio nequaquam Novo penitus abrogata, verum mutata ac correctæ est.
- Th. VII.* Omnino autem N. T. interpretationem et explicationem V. continet, et quasi additamentum quoddam aut complementum illius est.
- Th. VIII.* V. T. igitur historiam antiquæ religionis, vitæ humanæ primum excultæ, et subsidiorum denique a Deo præbitorum, ut infirmitatem illius sublevarent et maximi momenti notitias adjuvarent et divulgarent, continet.
- Th. IX.* N. T. plurimos hebraismos interpretandos et historias ex V. explicandas continet, quamobrem ad N. recte intelligendum lectio V. utilis ac necessaria est.
- Th. X.* Septuaginta interpretum lingua cum lingua N. T. consentanea est, cujus ad verum intellectum igitur lectio V. in graeca versione bene adhibetur.
- Th. XI.* Idcirco V. T. nobis maximi quoque momenti est, quod unica primorum religionis christianæ cultorum fuit institutio, qua in coetibus suis ad institutionem praelectionesque usi sunt.
- Th. XII.* V. T. libri origines hominis, gentium, artium et morum, grave nobis argumentum, continent.
- Th. XIII.* Antiquissimam naturae et orbis terrarum historiam nos docent, quae autem, cum nec quisquam paene alius liber tantæ sit antiquitatis et cum novissimis detectionibus conveniat, ad fidem eo propior est.
- Th. XIV.* Denique V. T. doctrinae et ingenii ac morum clarissimae gentis monumenta nobis tradit.

SUB PRÆSIDIO
GOTTL. NATH. FISCHERI

REVERENDISS. RECTOR.

DISPUTATIO

D. XI AUG. MDCCXCII

HABENDA.

Resp. ZIEMANN. Opp. RAMDOHR. RÖMER.

Nostram, hominum excultorum, condi-
tionem praeferendam esse condi-
tioni barbarorum.

Th. I. Sunt, qui credant, conditionem barba-
rorum praeferendam esse nostrae conditioni;
quae opinio, quam vana sit, facile planum fieri
potest.

Th. II. Voluptate, quae ex ingenio animoque per
gradus formando nascitur, barbari aut nulla,
aut longe non tanta, quanta nos, fruuntur.

Th. III. Omnibus gaudiis et commodis carent, quae
studium artium litterarumque et excellentiae
humanae cogitatio nobis offerunt.

Th. IV. Non illi quidem tot tantisque, ut nos, appetitionibus animique perturbationibus agitantur: sed nec ab omni appetitu liberi esse possunt, et multo majus est aliquid et laude dignius, a rebus, quae animum incendunt, circumdatum sibi imperare, quam nullis rebus incitatum ab affectibus liberum esse.

Th. V. Praeterea voluptatem, quae nostrum cuiusque ab imperio sui proficiscitur, illi non percipiunt.

Th. VI. Quo quis exultior est, eo minus superstitutione angitur.

Th. VII. Facilius, viribus et corporis humani et universae naturae melius cognitis, a multis corporis malis liberari possumus.

Th. VIII. Multis etiam rebus nostrae magis quam illorum vitae prospectum est.

Th. IX. Ex quibus omnibus mihi satis apparere videtur, stulti et ingrati esse, nostram contemnere, barbarorum verbis efferre conditionem.

DISPUTATIO

D. XVIII AUG. MDCCXCII

HABENDA.

Resp. KUNZE. Opp. SÖLLIG. ZIEMANN.

De iis, quibus poëta epicus futurus studere debet.

- Th. I.* Cum omnes, qui excellere quapiam in re cupiunt, scientiam sibi parare debeant eorum, quibus ad rem illam perficiendam opus est, idem a poëta futuro requiritur, idque tanto magis, quod poëta & philosopho omne literarum disciplinarumque genus inservit.
- Th. II.* Tamen cum ab uno omnia disci non possint, necessaria maxime eligenda sunt, quæ inprimis discat.
- Th. III.* Homerus, summus poëta epicus, ut ex carminibus illius apparet, linguam patriam, præcepta artis, varios & homines & terras, & naturam inprimis cognoverat.
- Th. IV.* Si quis igitur carmen epicum, temporibus Homeri aptum, scribere vellet, eadem & illi sufficerent.
- Th. V.* Cum autem scriptor quisque id maxime studere debeat, ut, quæ scribit, temporibus suis apta sint, nostris temporibus plura requiri videntur.
- Th. VI.* In quibus omnibus tamen supponitur, ut ingenio ad tale carmen idoneo natus sit. Reliqua autem hæc fere sunt.

- Th. VII.* Cognitio linguæ, qua carmen scribere vult, i. e. verborum, quorum & copia abundare & ornatum intelligere, præterea etiam omnia profundæ præcepta pernosse debet.
- Th. VIII.* Cognitio carminis epici, i. e. præcepta narrationis poëtica de re aliqua magna & admirabili suscipiendæ; eaque præcepta tam e philosophis, qui his de rebus scripserunt, quam ex carminibus ipsis epicis, quæ ante ipsum scripta sunt, hauriat necesse est.
- Th. IX.* Historiam nosse debet, inprimis illorum temporum & locorum, quæ carmine complectitur.
- Th. X.* Geographiam, & maxime illarum terrarum, quæ scenam carminis habent.
- Th. XI.* Ante omnia autem poëta philosophus sit necesse est. Atque si minimum carmen philosophia quadam indiget, multo magis gravissimum hoc carminis genus. Metaphysica autem, & quæ maxime Psychologia, Dialectica, Ethica & Physica ex omnibus philosophiæ partibus inprimis huc videntur esse referenda.
- Th. XII.* Sine cognitione naturæ, quod partim jam superioribus continetur, poëta nullus est.
- Th. XIII.* Linguarum plurimum studium illi necessarium est, tum ut carmina reliqua epica lingua illorum patriâ legere possit, tum ut virtutes illorum linguæ, quantum fieri potest, in suum carmen transferat.
- Th. XIV.* Hæc in genere sufficere posse videntur: cæterum, si quis certam sibi carminis epici materiam delegit, annon præterea quid sibi cognitu opus sit, diligenter cogitare debet.

DISPUTATIO

D. XXV AUG. MDCCXCII

H A B E N D A.

Resp. KRAMER. Opp. KUNZE. LENTZ.

LECTIONEM FABULARUM ROMANENSIVM OBESSE ADOLESCENTI,

- Thesis I.* Inter omnes constat, cuique adolescenti, qui sese per se ipsum instruere cupit, maxime legendo animum esse colendum.
- Th. II.* Non est omnino quidem vituperanda lectio librorum non tam instruendi quam delectandi causa scriptorum; nam juvenis remissionem animi quaerit, simulac rerum seriarum perpetua occupatione fatigatus est.
- Th. III.* Varium genus est librorum hoc consilio compositorum, ut poëmata, fabulae scenicae, romanenses etc., ex quibus eligendi potestas est.
- Th. IV.* Sunt vero in iis libris delectationis causa scriptis, cum libri utiles, qui et utilitatem et delectationem spectant, ut narrationes de itineribus, rebus gestis; tum libri quam maxime noxii, ut fabulae romanenses. Hae enim
- Th. V.* Non delectant vere factis; sed fictis,
- Th. VI.* Non solum taedium afferunt senioris studii, sed et

- Th. VII.* Tempus teritur, quod libris utilioribus legendis impendendum esset.
- Th. VIII.* Voluptas illa, quae inde capitur, non delectat mentem, sed phantasiam.
- Th IX.* Longe aliter, quam est, naturam vitamque hominum fingunt, eaque ipsa re in errores adolescentem implicant, ex quibus non nisi damno suo expedire se, longa demum experientia edoctus, vix ac ne vix quidem potest.
- Th. X.* Ipsa continua lectione hae fabulae et incitant animum, et corpus lucubrando et sedendo infirmant.
- Th. XI.* Reperiuntur quidem et bonae hujus generis fabulae, quae utilissimi et gravissimi sunt argumenti sive historici, sive philosophici, sive politici, sed juveni has ipsas, sive cognoscendi, sive deligendi, sive legendi occasio saepe deest.
- Th. XII.* Fabulae argumenti historici hactenus etiam obsunt, quod falsae de veris hominibus et rebus gestis notiones animo imprimuntur, errorque cum veritate varie miscetur.
- Th. XIII.* Ergo quam maxime est fugienda repudiandaque haec lectio, quae praeterea neque in communi vita neque alias ob causas facile requiritur.
-

DISPUTATIO

D. I SEPT. MDCCXCII

H A B E N D A.

Resp. LENTZ. Opp. THELO. FISCHER I.

Num Theologo an Judici majora
sint officia?

Thesis I. **U**nicuique ordini sua sunt officia, minora alii, alii majora. Praecipua autem officia poscit conditio Theologi et Judicis. Utrius vero partes graviores sint? his clarius exponam.

I. Theologi officia.

Th. II. Theologi est, quantum potest, ad internam et externam hominum felicitatem conferre; et cum haec felicitas finis sit, quem quisque homo petit, et petere debet, hoc officium omnino late patet.

Th. III. Ad satisfaciendum huic officio, ecclesiae paganae praefectus e. g. cultum animi et mentis rusticorum curare debet, quia hac re illos praeparat ad illam felicitatem; nam populus minime excultus illum gradum felicitatis consequi non potest, quem magis excultus populus attingeret.

Th. IV. Sanctitate morum, et unaquaque virtute clericus iis, qui curae ipsius crediti sunt,

exemplo praecire debet. Nam si hoc negligit, multa mala sequuntur.

II. Officia Judicis.

Th. V. Conditioni nostrae externae prospicere, praecipue Judicis est et magistratum; nam etiamsi felices essemus intus, tamen externa mala, e. g. injuriae et oppressiones superiorum, ut omnino felices essemus, non paterentur.

Th. VI. Quod ut fiat, Judicis est, providere, ne quis impune injuriis nos afficiat, et ut bona uniuscujusque et vita ab impetu injusto tuta sint.

Th. VII. In quibus omnibus inexpugnabilem justitiam praebere debet; nam judex injustus quantum malum sit, satis e Ciceronis orationibus contra Verrem apparet. Justitia tamen minime excludit aequitatem.

Th. VIII. Suo quoque exemplo omnibus praecire, praecipue judicis est; nam si e. g. patet, judicem quandam inexpugnabilem et omnibus rebus justum esse, certe tam multae injuriae non committentur, quam si propter Judicis ipsius vitia spem impunitatis haberent.

Th. IX. Qui sic externae nostrae saluti consulere debet, ejus officium omnino permagnum est, at vero

Th. X. Cujus officium est, externae simul et internae felicitati consulere, multos paterno animo curare, et omnia igitur consilia impendere, quibus hoc attingi potest, ejus partes certissime sunt majores, quam illius, qui parti tantum nostrae felicitatis consulere debet.

DISPUTATIO

D. VIII SEPT. MDCCXCII

H A B E N D A.

Resp. FISCHER I. Opp. THILO. KRAMER.

Fortunae hominum adversae causam maxima ex parte in notionibus falsis esse quaerendam.

- Th. I.* Multi homines de suis miseriis queruntur, quarum causa illis ipsis imputanda est; quod ipsi tamen plerumque minime credunt, quia illam causam non intelligunt.
- Th. II.* Inest autem haec causa quam saepissime nulla in re, nisi in ipsorum notionibus falsis.
- Th. III.* Unumquemque enim hominem sana mente studere, ut quam beatissime vivat, nemo negabit.
- Th. IV.* Si igitur multi homines reperiuntur, qui tamen beate non vivunt, illi profecto, quod ad beate vivendum debuissent, non fecerunt, sed actiones eorum potius felicitati repugnant.
- Th. V.* Has autem sic instituerunt, haud eo consilio, ut infelices essent, sed maxima ex parte ignorantia inducti.
- Th. VI.* Haec ignorantia est diversa; sed ad duo capita esse referenda mihi videtur.
- Th. VII.* Primum multi summum bonum putant, quod non est, e. g. voluptatem, divitias etc.

Th. VIII. Deinde alii, etiamsi, quod revera est, summum bonum putant, veris tamen subsidiis non utuntur, quibus summum illud bonum comparare sibi possint. Ita multi rationem exultam recte in summis bonis collocant, sed subsidiis non utuntur, ad illam excolendam necessariis.

Th. IX. Atque ad hæc duo plurimae hominum miseriae recte mihi referri posse videntur.

DISPUTATIO

D. XV SEPT. MDCCXCII

HABENDA.

Resp. VORLAUFF. Opp. FISCHER II. MERTENS.

Utrum

veteres Græci et Romani
recentiores populos in litteris
superaverint.

Th. I. Jamdiu, et præcipue superiori seculo, Veteres an Recentiores præferendi sint, disceptatum est. Sed erat profecto distinguendum.

Th. II. Si de bonis artibus quæritur, sine dubio Græci et Romani, architectura, arte pingendi, arte statuaria, poetica, rhetorica, valde recentiores populos antecedunt.

Th. III. Græci Romanique, naturam, cui diligentissime studebant, proxime imitati sunt, atque ita ex primo et sincerissimo fonte hauserunt.

Th. IV. Opera Veterum igitur exemplaria sunt ad ipsam naturam expressa, nostra fere imitationum imitationes, eaque satis interdum serviles.

Th. V. Si vero ad disciplinas respicimus, hæc in duo omnino genera dividenda sunt: primo in illas, quæ acumen ingenii et subtilitatem postulant, et deinde in illas, quæ ab experientia et observationibus maxime pendent.

Th. VI. In illis Veteres altiorem locum obtinent, quamvis Recentiores eas valde amplificaverint: tamen eis honori est nobis viam ostendisse, quæ facile erat longius progredi.

Th. VII. In his vero Recentiores super Veteres eminent, tot seculis enim majores progressus in Physica, Astronomia, Geographia, aliisque hujus generis artibus facere debuerunt.

DISPUTATIO

D. XXII SEPT. MDCCXCII

HABENDA.

Resp. ABEL. Opp. RAMDOHR. RÖMER.

Philosophiam
ad omnes scientias reliquas esse necessariam.

Th. I. Philosophia est scientia ratione utendi, ratione autem recte utimur, si quod verum est in omnibus rebus studiose persequimur.

Th. II. Ex his jam satis cognoscitur philosophiæ necessitas: attamen illam, quanta sit in doctrinis singulis, respiciamus.

Th. III. Doctrinas omnes reliquas quatuor plerumque generibus complecti solent: Theologia, Jurisprudentia, Medicina & Litteris elegantioribus.

Th. IV. Jam Theologo philosophia est necessaria

1. ad inveniendas, distinguendas, interpretandas, defendendas que veritates libris sacris comprehensas.
2. Ad homines melius cognoscendos, quo studio solummodo fieri potest, ut ad illos emendandos operam suam utiliter conferat.

Th. V. Deinde Jurisconsulto

1. ad jura cognoscenda &
2. pro hisce lites dijudicandas.

Th. VI. Tum vero Medico

1. ad remedia, quæ ei offert natura, discernenda &
2. hæc ad morborum curationem adhibenda.

Th. VII. Denique litterarum elegantiorum amanti ad ea, quæ venusta, bona & utilia sunt, invenienda.

Th. VIII. Omnibus vero ad reperienda necessaria, ad cognoscenda officia & ad veri cognitionem amplificandam & perficiendam una philosophia maxime inservit.

~~_____~~
The Philosophia in doctrinis
omnes necessitas
omnes necessitas

DISPUTATIO

D. XXVII SEPT. MDCCXCII

HABENDA.

Resp. THILO. Opp. VORLAUFF. ABEL.

Metaphysicam

non tantum abesse a vita communi
quam plurimi credunt.

Th. I. **D**isciplina, quam nomine ab Aristotele primum invento *Metaphysicam* nominare solemus, notiones rerum generalissimas & abstractissimas continet.

Th. II. Hinc multi *Metaphysicæ* exprobrant, quod homines a vita communi avocet, eosque ad solam contemplationem adducat; plane certe inutilem judicant ad vitam communem dirigendam & emendandam.

Th. III. Atque non negandum est, *Metaphysicam* multos a vita communi avocatos ad Tolam contemplationem adduxisse; plures autem qui & huic scientiæ operam dederint, & in vita ipsa prudentiæ laudem consecuti fuerint, ita tamen hæc a se segregata habuisse, ut quomodo notiones suas *Metaphysicas* ad vitam humanam referant, non didicisse videantur.

Th. IV. Ad illud tamen, si iudicare mihi licet, vitio magis hominum, quam aut naturæ humanæ aut disciplinæ ipsi tribuendum est.

Th. V. Natura humana veri investigandi cupiditate ducitur & contemplatione delectatur: non minus tamen, innato quodam ipsius animi impulsu, quidquid veri cognoverit, ad se ipsam & actiones suas referre solet. Eadem porro, si ratione satis exulta clare intellexerit, perfectionem humanam non in contemplatione sola, sed maxime in actione esse positam, multo magis etiam omnia, quæ perfecit, vitæ & actioni accommodabit.

Th. VI. Deinde vero Metaphysica ipsa minime a vita communi tantum abest, quantum plurimi credunt. Quod ipsum paucis probare mihi jam propositum est.

Th. VII. Metaphysica igitur continet notiones generalissimas & abstractissimas, quæ nec ipsæ per se existunt, nec sensibus subjiciuntur. Sed

Th. VIII. Fundamentum harum notionum in rerum natura, quæ sensibus percipitur, atque in ipsa vita communi inest.

Th. IX. Nihil aliud enim universa illa scientia continet, nisi, quod ipsum Aristoteles scite expressit, metâ tã physicâ, id est, ea, quæ natura diligenter notata & observata rebusque inter se studiose comparatis ex illa ipsa observatione & comparatione sequi videntur.

Th. X. Notiones igitur Metaphysica cum a natura rerum hoc modo deriventur, vitæ ipsi communi superexstructæ sunt.

Th. XI. Ita notiones, quas sive de animo humano in specie, sive de omnibus, quæ mente & intellectu prædita sunt, in genere Psychologia exponit, ex iis derivata sunt, in quibus homines, quamvis diversos, quatenus ratione sunt instructi, convenire inter se videmus.

Th. XII. Cosmologia ex phænomenis, quæ in toto hoc, quod videmus, universo apparent, ad causas & rationes horum phænomenorum nos perducit.

Th. XIII. Ex rerum magnitudine, numero, ordine, dispositione, pulchritudine, tanquam effectis in Theologia naturali ad naturam & perfectiones summæ illius Mentis concludimus, quæ hæc omnia potuit perficere.

Th. XIV. Ontologia non nisi a concretis primum, deinde ab ipsis abstractis multos per gradus abstrahendo generalissimas illas, quas nobis sistit, & abstractissimas reperit notiones.

Th. XV. Jam vero, qua via ascendimus, si viam ipsam bene notavimus, eadem iterum descendere; id est, easdem notiones, quamvis abstractas, ut a rerum natura & vita communi hausimus, ita eodem, ubicunque opus fuerit, iterum referre poterimus.

Th. XVI. E. g., si abstractissima quævis, quæ in ontologicis de causis et effectibus traduntur, bene percepimus, nullumque effectum intelleximus sine causa ne cogitari quidem posse: ea omnia ad quoscunque naturæ eventus & ad omnia, quæ in vita humana occurrunt, facile est applicare.

Th. XVII. Quibus omnibus præmissis, minime tamen negatur, in hac inprimis scientia reperiri philosophos, qui eo subtilitatis progrediuntur, ut hæc notiones illorum abstractissima toto fere cælo a rerum natura & vita communi removeantur & separentur.

Th. XVIII. Conceditur etiam, hac ipsa maxime ex causa, multorum Metaphysicam, quam didicerunt, & vitam humanam, quam ob oculos habent, tam nihil inter se conjunctum & commune habere, ut neutra vim aliquam in alteram emendandam nanciscatur.

Th. XIX. Hæc omnia bene si ponderamus, Metaphysica & facillima, cujus tenerrima ætas jam elementa capiat, & difficillima pariter scientia videtur esse, cujus subtiliori studio nec Leibnitionum & Newtoniorum ingenium omnino sufficiat.

DISPUTATIO
IN
SEMESTRE HYEMALE.

MDCCXCII.

SEMESTRE HYEMALE.

MDCCXCII.

DISPUTATIO

D. XX OCT. MDCCXCII

HABENDA.

Resp. FISCHER I. Opp. FISCHER II. MÆRTENS.

Vir doctus de artibus
omnibusque omnino in vita communi
rebus obviis rectas notiones habeat
neceffe est.

- Th. I.* Vir doctus non solum scientiis vacare debet, sed etiam artium et reliquarum rerum omnium, quæ in vita communi occurrunt, cognitionem sibi parare.
- Th. II.* Idque primum sui ipsius causa.
- Th. III.* Augebit enim cognitionem suam; neque tamen proprium, quod sequitur, studium negliget aut omittet, ad illam enim cognitionem augendam horæ subsecivæ sufficient.
- Th. IV.* Oblata occasione de plurimis rebus iudicandi, et illos ipsos maxime observando, qui his rebus sese exercent easque optime intelligunt, ipse vim iudicandi admodum acuet.
- Th. V.* Variis hisce notitiis instructus, alias ad alias applicare earumque ope emendare discet, plurimisque igitur in rebus prudentius aget.

Th. VI. Varietas hæc denique, quam in vita humana sic reperiet, quam plurimam illi afferet delectationem, et ex rebus ipsis et ex hominum commercio hauriendam.

Th. VII. Deinde aliorum causa.

Th. VIII. Inferiorum ordinum homines ab iis, qui litteris sese dederunt, maxime excolendi sunt; hi igitur, si de illorum vita & artibus judicare didicerunt, præcepta & studia sua quæcunque multo facilius ad illorum ingenium accommodabunt.

Th. IX. Cum denique nullum cognitionis genus sit, quod suo loco atque tempore non utilitatem suam habeat, quo magis varia cognitione quis instructus est, eo sapius huic occasio erit alios sive consilio sive re ipsa juvandi.

DISPUTATIO

D. XXVII OCT. MDCCXCII

HABENDA.

Resp. FISCHER II. Opp. FISCHER. I. HECHT I.

Alexandrum magnum non sumto
veneno periisse.

- Th. I.* Si disceptare volumus, an Alexander veneno perierit, nec ne, necesse est, ut scriptores, qui ejus vitam descripserunt, legamus. Illi vero, qui Alexandri magni vitam descriptam nobis tradiderunt, inprimis sunt Plutarchus, Justinus & Curtius.
- Th. II.* Cum Alexander florente ætate perierit, multi autem, qui ejus vitam descripserunt, causam non perspicerent, cur tam adolescens jam mortuus sit, scripserunt, quasi tragædiam fingerent, Alexandrum sumto veneno periisse.
- Th. III.* Sed hi non attenderunt, firmissimam sanitatem intemperantia brevi sæpe destrui. Quod in Alexandro factum esse Plutarchus narrat.
- Th. IV.* Etiam non ponderabant, Alexandrum sæpius gravissime vulneratum esse; quare, etsi restitutus & sanus videbatur, tamen corpus infirmum esse poterat.

Th. V. Plutarchus narrat Alexandrum morbo naturali ægrotasse, intemperantia sua autem sibi mortem attraxisse; commemorat adeo, dum ephemerides de morbo Alexandri nobis adfert, cum febris jactatus esset, vinum bibisse.

Th. VI. Quæ quidem omnia non absolute probant, Alexandrum non veneno infectum esse, sed demonstrant tamen, Alexandrum verosimilius morbo naturali quam veneficio periisse.

Th. VII. Si Alexander veneno periisset, certe symptomata quædam adfuissent, ex quibus concludi potuisset ad venenum.

Th. VIII. Porro cum Alexander jam mortuus esset, & duces diffident, cuinam obtemperarent, cadaver nonnullos dies inhumatum mansit, nec ullum indicium veneni adfuit.

Th. IX. Si vinum & frigidum intemperanter in ipso morbo acutissimo bibit, fatis id veneni putandum est, quo facile extingui potuit.

Th. X. Denique Plutarchus nobis tradit Olympiam fuisse primam, quæ sex denum annis præterlapsis mentionem fecerit de aliquo Alexandri veneficio.

DISPUTATIO

D. III NOV. MDCCXCII

HABENDA.

Resp. MÆRTENS. Opp. RAMDOHR. RÖMER.

Religionem christianam
omnibus temporibus & populis esse
accommodatam.

- Th. I.* Religio dicitur modus colendi deum.
- Th. II.* Religio christiana est ea, quam Christus docuit & libri christianorum sacri continent.
- Th. III.* Religio christiana, ut quævis religio & credenda S. scienda, & agenda comprehendit.
- Th. IV.* Illa hujus generis sunt, ut, quatenus felicitatem nostram tangunt a quovis intellectu humano & sensu communi capi & intelligi possint:
- Th. V.* Hæc vero, ut a quovis homine, bene beateque vivendi cupido, peragi & possint & debeant.
- Th. VI.* In genere omnia in religione christiana ita universæ humanæ naturæ apta sunt, ut homini cuivis, eam ipsam ob causam, quod homo est, convenient.

DISPUTATIO

D. X NOV. MDCCXCII

HABENDA.

Resp. HECHT I. Opp. SÖLLIG. ZIEMANN.

Americæ detectionem magnæ utilitat^{is} fuisse.

- Th. I.* Multi fuerunt & adhuc sunt, qui utilitatem detectæ trecentis abhinc annis Americæ negent; qui quanto errore laborent, paucis demonstrabo.
- Th. II.* Multæ disciplinæ ex eo tempore sunt perfectiores redditæ.
- Th. III.* Inprimis Geographia, cum terræ nostræ cognitio omnibus illius partibus pererrandis ab omni parte amplificata fuerit, & perfecta.
- Th. IV.* Idem Historiæ naturali, Physicæ & medicinæ contigit, tam multis in omni regno naturæ rebus novis detectis.
- Th. V.* Res nautica etiam ex eo tempore est multo melior & perfectior.

Th. VI. Commercium denique incredibiliter est auctum.

Th. VII. Hinc multæ res nobis antea ignotæ, aut raræ, allatæ sunt;

Th. VIII. Multi etiam homines industrioſiores facti, studuerunt ſibi commercio in hanc terram ſuſcepto divitias comparare.

Th. IX. Ex his jam apparet Americæ detectionem magnæ utilitatis fuiſſe.

DISPUTATIO

D. XVII NOV. MDCCXCII

HABENDA.

Resp. RAMDOHR. Opp. KUNZE, KRAMER.

Jurisconsulto quoque
Theologiæ cognitionem esse necessariam.

- Th. I.* Theologia omnium reliquarum doctrinarum princeps est.
- Th. II.* Hac enim bene perspecta nititur Religio, sine qua nemo viri sapientis aut exculi nomine dignus est.
- Th. III.* Ut igitur nemo illorum, qui bonis litteris incumbunt, ita nec Jurisconsultus hac cognitione potest carere.
- Th. IV.* Cur autem & huic inprimis necessaria sit, plures omnino sunt rationes.
- Th. V.* Primo enim causæ offerri possunt, quæ ex doctrina theologica judicandæ sunt; in quibus etsi Theologi adhiberi possunt in consilium, melius tamen est, Judicem non ab alieno pendere consilio, sed ipsum justa illarum rerum scientia esse instructum.
- Th. VI.* Deinde ad docendos movendosque homines multis in rebus argumenta ex hisce doctrinis repetenda requiruntur, & plus quam omnia re-

liqua proderunt, e. g. in gravitate jurisjurandi demonstranda.

Th. VII. Tum vero Jurisconsultus ante omnes alios vir bonus & religiosus sit necesse est: huic enim vitam nostram, bona, famam, omniaque omnino, quæ nobis carissima sunt, committimus.

Th. VIII. Idem humanitate excellat necesse est, ut ex bono & æquo judicet, neminem opprimat, omnium, qui injuria afficiuntur, defenforem se natum existimet, atque illos ipsos, quos legum severitas coercet, quantum in ipso est, humaniter tractet. Humanitas illa autem a vera Dei cognitione maxime proficiscitur.

Th. IX. Denique vero cum Theologia veram ad felicitatem & præsentem & futuram demonstret viam, & ipsius & aliorum causa, cum felicitatis humanæ pars quam maxima illius manibus credatur, optandum est, ut ab illa scientia ne alienus sit.

DISPUTATIO

D. XXIV Nov. MDCCXCII

H A B E N D A.

Resp. RÖMER. Opp. HEINEKE. FAHRENHOLZ.

Perfectam ordinum æqualitatem
cogitari haud posse.

Th. I. In ordinibus distinguendis dupliciter potest peccari, vel nimiam inæqualitatem statuendo, vel perfectam æqualitatem postulando.

Th. II. Illud veteres Aegyptii peccarunt, & Indi nunc etiam peccant; ita singulos separando ordines, ut ab alio in alium transire nefas sit.

Th. III. Alterum ab illis hodie delinquitur, qui, omni ordinum distinctione sublata, summa imis miscent, idque ipsum Libertatis & Aequalitatis nomine insigniunt.

Th. IV. Ordinum distinctio ex diversitate quadam virtutum, studiorum, artium, meritorum, quæ in certis familiis tempore quasi domestica facta fuerunt, enata est.

Th. V. Hoc vero cum humana natura secum ferat, diversitate quadam ingeniorum & corporum per familias dispertienda, ipsa diversorum ordinum fundamenta jecit.

Th. VI. Idem autem & societati humanæ utile est, cum studia in certis familiis perpetua tanto magis perficiantur, grata autem bene meritorum in rempublicam memoria alios etiam ad bene merendum incitet.

Th. VII. Ubi vero ordinum distinctiones jam institutæ fuerunt, ibi multa majora etiam ex iisdem sublatis incommoda nascuntur.

Th. VIII. Nascuntur enim inde perturbationes iurium & officiorum, quæ cives civibus debent; oppressiones aliorum, simulac inter pares enascuntur, qui leges infringere valeant & audeant; discordiæ & dissidia potentium; cædes bonorum; fugæ timidorum & dissentientium; artium bonarum & agriculturæ neglectus; bella civilia, quæ omnium acerbissime & anelissime geruntur, sæpe etiam, cum vicini rempublicam infirmiorum vident, bella externa provocant.

Th. IX. Non igitur diversitas aut inæqualitas ordinum tollenda, sed providendum modo, ne quis ordo supra leges elatum aut ad alios opprimendos se natum existimet, omnes potius, humanæ naturæ & communis patriæ memores, mutuis inter se officiis certent.

DISPUTATIO

D. I DEC. MDCCXCII

HABENDA.

Resp. SÖLLIG. Opp. LENTZ II. FRANTZ.

Quisnam juvenis litteris incumbere
possit & debeat?

Th. I. Priusquam quærimus, cui juveni litteris incumbere liceat, primum distinguendum & exponendum est, quamobrem studiis inserviamus? Et quas facultates a juvene litteris vacante merito pascere possimus? Sequentibus igitur propositionibus hæc investigabimus & ab uno ad alterum veniemus.

I. Quamobrem studiis inservimus?

Th. II. Unusquisque pars est universæ societatis humanæ. Gravissimum igitur illius officium est, unde omnia reliqua proficiscuntur & quo redeunt, perfectioni & commodis humani generis consulerent. Hoc autem nullo modo fieri potest, nisi quis sibi ipsi consulat & se ipsum perfectiorem reddat. Qui sibi autem consulit, eo ipso universæ societati, cujus pars est, consulit.

Th. III. Hoc autem duplici modo effici potest. Cum unusquisque ad actionem natus sit, vel corpus suum ad artes illas excolere debet, quibus victum

& reliqua tam sua quam aliorum commoda curare & comparare possit; vel

Th. IV. animum suum ita excolere, ut ad animos aliorum excolendos & cognitionem rerum utilium divulgandam, quantum fieri potest, conferat. Quibus hoc propositum est, docti vel litterarum studiosi nominantur.

Th. V. Cum autem animus pars hominis gravissima & præstantissima sit, illi etiam maximam curam ac gravissimum munus habent, qui illam excolere volunt. Omnibus igitur bene cogitandum & explorandum est, quamnam sibi vitæ conditionem deligant, ne in posterum scientia necessaria careant.

Th. VI. Propositum autem nobis esse debet, quicumque studiis doctrinisque dediti sumus, ut tantum scientiæ & linguarum, tamque perfectam rerum notitiam nobis comparemus, ut in posterum aliis quam plurimis utiles fieri, & quidquid nobis comparimus, ad aliorum commoda conferre possimus.

2. Quæ facultates a juvene litteris vacante postulantur?

Th. VII. Qui vel publice in scholis & academiis vel privatim occupantur, illarum litterarum sibi comparare debent cognitionem, quæ maxime gentes ad culturam evehunt; & populorum discere linguas, qui hac cultura longissime progressi sunt, ut ex scriptis eorum utilissima quæque discant. Quibus finibus qui vires adhibent; illos bonarum litterarum studiosos nominamus.

Th. VIII. Qui autem viribus in aliquo proposito persequendo vult uti, vires ipsas habeat necesse est. Nam usum tantummodo & applicationem, non autem vires ipsas discendo acquirere possumus.

Th. IX. Qui igitur studiis inservire vult, ante omnia ingenio ad litteras ipso præditus esse debet. Quo qui præditus est, solus illis potest incumbere.

Th. X. Neque tamen ii solum litteris apti judicandi sunt, qui præter cæteros exsplendescunt: quod enim ingenio deest, modo ne quis omnino habes sit, diligentia tanto majore & bona occasione discendi compensari potest. Inprimis tamen curandum est, ut quo quis meliori ingenio excellit, eo magis bonis litteris conservetur.

Th. XI. Boni ingenii autem hæc maxima signa sunt: major vis animi, quæ perpetuo veri cognoscendi studio ducitur; sensus subtilior, omnibus rebus intentus, & qui omnia, quæ in rerum natura occurrunt, facile, ut sunt, comprehendat; vivida imaginatio; memoria felix; ante omnia autem ratio sana, bonus intellectus, acre judicium.

Th. XII. Ex varia harum facultatum compositione & mixtione varia etiam ingenii genera & quasi formæ oriuntur; ex quo ipso deinde varia hominum studia nascuntur, ut ne cui vitæ generi aut conditioni sui cultores desint.

Th. XIII. Inprimis tamen, etiamsi reliqua exigua aut infirmiora sint, videndum, an juvenis judicio valeat? Nam sensu acriore, phantasia vividiore non omnibus in rebus opus est, judicio sano nulla in re carere possumus.

Th. XIV. Quæsitum etiam est, an omnium conditionum hominibus permitti possit, ad studia accedere? Quod omnino permitti debet, cum omnia ab ingenio, non ab externa conditione pendeant. Neque tamen illud prætereundum, non licere inferioribus vitæ conditionibus bona

ingenia eripere; omnes enim artes & opificia
ab hominibus boni ingenii inventa & perfecta
sunt & amplius perfici debent.

Th. XV. Paupertas & res angustæ domi minime a
litteris excludunt; cum hæc & institutis variis
& ditiorum beneficentia & propria diligentia
multis modis compensari possint. Tamen fa-
cultates nostræ, cum illa partim incerta sint,
etiam atque etiam consulendæ sunt.

Th. XVI. Bonitas animi & morum in juvene litte-
ris se dedituro maxime spectanda est. Omnis
enim virtus & urbanitas ab iis, qui litteris ex-
culti sunt, in reliquos hominum ordines ut
propagentur, jure postulari potest.

Th. XVII. Corporis etiam magna ratio habenda.
Litteræ enim, etsi rebus corporis robur eximium
aut athletarum latera non desiderant, firmam ta-
men valetudinem postulant, quæ laboribus in-
terdum continuis & multa cum contentione pe-
ragendis sufficiat.

Th. XVIII. Denique aliorum sæpe etiam, paren-
tum, tutorum, magistratum, amicorum volun-
tas audienda & consilia sequenda: neque enim
tanti refert, quamnam vitam deligamus, quam
ut in illa, quam delegimus, patriæ simus jucun-
di & utiles.

Th. XIX. Quædam sunt homines, qui in
litteris permixta sunt, sed non
accidentem? Quod omnino permixta sunt,
omnia ab ingenio, non ab exercitiis conditione
pendent. Neque enim illi præsertim
non licet istis vix conditionibus possit

DISPUTATIO

D. VIII DEC. MDCCXCII

HABENDA.

Resp. ZIEMANN. Opp. KÖPPEN. FISCHER I.

Typorum libertatem reipublica
esse salutarem.

- Th. I.** Typorum inventione litteris artibusque quam maxima exorta esse commoda, non erit, qui dubitet.
- Th. II.** Sunt autem, qui typorum usui illimitato tanta mala adjuncta putent, ut eum coërcendum esse censeant.
- Th. III.** Cujus tamen timoris vanitas fatis demonstrari posse videtur.
- Th. IV.** Quodcunque enim typis divulgatur, aut verum aut falsum est. Si veritati, unde omnis felicitas humana proficiscitur, respondet, haud dubie omni modo divulgandum est.
- Th. V.** Falsum autem, quod simul typographorum opera in lucem prodit, exercet ingenium hominum & acuit judicium; eoque ipso modo verum denique, falsi vanitate perspecta, eo certius humanis animis infidet.
- Th. VI.** Haud obscurum est, opiniones præsertim in religione noxias, ea ipsa de causa typis publice

esse profituendas, ut refellendo & meliora docenda extirpari queant.

Th. VII. De rebus politicis scribendi libertas primo civitati ipsi salutaris est, cum magistratus, ut quam maxime salutis publicæ prospiciant, impelluntur;

Th. VIII. Deinde principi, qui subditorum suorum, qui nulla ratione alia melius amicorum fidem, populi vota atque verum civitatis statum perspicere, atque ita simul omnia mala futura cavere potest.

Th. IX. Quod ad calumnias & maledicta typis publice facta attinet, nomina autorum addantur; ita enim quisque aliquo modo famæ suæ confusus, quo minus indecenter alios increpitet, impediatur. Præterea iudices & judicia habemus.

Th. X. Quæ quidem omnia historia abunde probat, docens, civitates libertate hac oppressa infirmiores, concessa autem & intus & adversus externos hostes validiores fuisse.

Th. III. Cujus tamen timoris tanta demon-
strari posse videtur.
Th. IX. Quodammodo enim typis hinc inde
verum non solummodo, sed etiam in
felicitas humana proficiat, respondet, hanc
dubie omni modo divulgandum est.
Th. V. Talem autem, quod sunt typographorum
opera in facere debent, omnes ingenium ho-
minum & acuti iudicium; eoque ipso modo ve-
rum denique, tunc vanitate persequi, eo cer-
tus humane animis insidet.
Th. VI. Hoc oblectum est, opiniones præsertim in
religione noxias, ea ipsa de causis typis publice

DISPUTATIO

D. XV DEC. MDCCXCII

HABENDA.

Resp. KUNZE. Opp. LENZ I. FISCHER II.

Non opus esse, ut carmen epicum sententia morali nitatur.

Th. I. Fuerunt quidam, imprimis le Bossu, scriptor Gallicus, qui carminis epici finem, quem propter totum esset compositum, sententiam quandam moralem esse contenderent. Ego vero, ex aliorum sententia, quantum fieri poterit, primum demonstrabo

Th. II. Non opus esse, ut carmen epicum sententia morali nitatur; deinde vero concedam & probabo, sententias morales in eo ineffe debere. Primam partem rursus in duas partes describam, ab una parte impedimenta, ab altera parte commoda rei exponens.

Th. III. (I. a.) Carmen epicum est narratio poetica de re aliqua magna & admirabili.

Th. IV. Actio epica est aut tota ficta, aut tota vera, aut ex parte ficta, aut ex parte vera.

- Th. V.* Si actio epica tota est ficta, tunc facillimum quidem est, ut sententia morali nitatur, cum poëta ex arbitrio suo tunc omnia instituire & ad exitum perducere possit.
- Th. VI.* Si actio epica ex parte est ficta, ex parte vera, multo jam major opera poëtæ adhibenda est, si actionem ad sententiam hujusmodi moralem revocare vult.
- Th. VII.* Difficillimum autem est, si actio est tota vera; nam hic fieri potest, ut sententia moralis animo concepta aut plane non apta sit, aut minus commode certe cum illa conjungatur.
- Th. VIII.* Ex quibus omnibus apparet, fieri quidem posse, ut carmen epicum morali sententia nitatur, sed tamen perfectionem carminis eodem impediri posse.
- Th. IX.* (I. b.) Impedimenta hæc autem non occurrunt, si quis moralem sententiam operi non ante proposuerit.
- Th. X.* Cogitatio perpetua, ne forte unquam ab hac sententia deerret, perfectionem operis non impedit; singulæ partes liberæ atque expeditæ erunt, nihil anxii apparebit; multa epifodia præclara, quæ alias omittenda fuissent, carmen ornabunt.
- Th. XI.* (II.) Nihilominus tamen philosophia & præcipue sententiæ morales carmine epico inesse debent; nam verum & utile maxime probatur.
- Th. XII.* Sententiæ morales autem in epico carmine & utilitatem, cum bonæ sententiæ morales numeris & verbis exquisitis expressæ a lectore memoria facile teneri possint; voluptatem, cum

actionem ita interpellent, ut lector se reficiat
& novam attentionem ad ea, quæ sequuntur,
colligat.

Th. XIII. Ab his sententiis moralibus omnis fere
poëta popularitas & fere dixerim immortalitas
pendet. Hac certe arte maxime Homerus apud
Græcos, Miltonus & Shaksperius apud Anglos
in sempiterna populorum suorum memoriâ man-
ferunt.

Th. XIV. Homerus, exemplum cujusvis poëta epi-
ci, est sententiosissimus: at nec Ilias tamen nec
Odyssæa sententia aliqua ethica nituntur, sed suo
loco sententias tot tamque præclaras intersper-
sas habent, ut recte de eo Horatius:

Qui quid sit pulcrum, quid dulce, quid
utile, quid non,

Plenius ac melius Chryssippo & Crantore
dicit.

DISPUTATIO

D. XXII DEC. MDCCXCII

H A B E N D A.

Resp. KRAMER. Opp. MAERTENS. HECHT I.

Quam habuerint utilitatem expedi-
tiones cruciatæ.

- Th. I.* In utramque partem de commodis & incommodis expeditionum cruciatarum multa disceptata, atque revera ab utriusque partis disputantibus rationes gravissimæ allatæ sunt: mihi jam igitur liceat examinare, quam habuerint utilitatem.
- Th. II.* Constat, expeditiones, quæ vulgo cruciatæ vocantur, quamvis septem fuerint, infelices fuisse, quum cruciati terras expugnatas obinere & defendere minime potuerint.
- Th. III.* Multæ autem res, etsi nunc sunt noxiæ, tamen in posteritatem maximi momenti esse possunt. Hoc modo bellum quoddam singulis interdum partibus nocere, universo autem populo aut humano generi utile esse potest.
- Th. IV.* Pari modo de expeditionibus cruciatis iudicandum, quæ & suis temporibus, & in posteritatem multis modis utilissimæ fuerunt.
- Th. V.* Primum igitur suis temporibus utilitatem variam habuisse contendimus. Nam

Th. VI. a) Europam multitudine hominum perditorum, quam facem plebis nominare solemus, liberarunt.

Th. VII. b) Gentes arctius ipsis expeditionibus conjunctæ sunt; quarum ope & aliarum gentium ritus moresque cognoverunt, & comparando & distinguendo novas ideas sibi conciliarunt & suas emendarunt.

Th. VIII. c) Homines cupiditate novi audiendi vindicandique inflammati sunt, quum, amplius patere terram, quam putarant, cognoverint, inventuendoque terras ipsas, rationem suam correxerint.

Th. IX. d) Expeditionibus illis ceteræ terrarum orbis partes colonis instructæ sunt.

Th. X. e) Illi populi, etsi non dederunt nomen doctrinæ christianæ, aliqua ex parte tamen sunt exculti.

Th. XI. f) Europa variis alimentorum generibus aliisque hujus generis commodis ex eo tempore gaudet, quæ antea non habuit.

Th. XII. His enumeratis deinde majorem etiam utilitatem in posteros inde redundare videbimus.

Th. XIII. Atque mutationes & revolutiones maximæ, quibus ex illo tempore tota Europa conquassata est, facile nos aducunt, ut credamus, aliquam harum mutationum causam in iis ipsis expeditionibus inesse. Sed singulæ utilitates sunt commemorandæ.

Th. XIV. a) Inprimis illæ expeditiones occasionem dederunt sæculis posteris illorum temporum ignorantiam & amentiam intelligendi, ita ut huic partim experientiæ nostram culturam & meliorem cognitionem debeamus.

Th. XV. b) Europæ imperium mutare & emendare multum eadem adjuvarunt, siue Nobilitatem spectemus, siue Clericos & Laicos, siue Libero- rum Servorumque conditionem.

Th. XVI. c) Similem etiam mutationem bonam hoc impulsu accepit Religio; tam in abroganda, etsi aliquanto post, infinita Pontificis Romani potestate; quam cognitione multarum rationum aliarum Deum colendi in Europam transferenda.

Th. XVII. d) Expeditiones illæ nobis demonstrant, quanta superstitione insaniaque religiosa animus humanus decipi potuerit, & exemplum, quo moneremur, nobis proposuerunt.

Th. XVIII. e) Commertium, quod quidam negant, cum Asia & Africa aliqua ex parte auctum est.

Th. XIX. f) Equestris quidam ordines, beneficentiæ exercendæ consecrati, inde originem traxerunt.

Th. XX. g) Disciplinis eadem favebant, cum Antiquitati, tum Historiæ, Geographiæ, Astronomiæ, Linguarum cognitioni, Poësi, Arti navigandi &c.

Th. XXI. Morum urbanitati denique progagandæ haud parum consulebatur, cum populi rudiores & inculti populos cultiores viderent, quorum exemplum imitarentur.

Th. XXII. Neque futuris seculis deerit profecto, quæ eodem referri possint; cum tamen interea aliæ tam multæ accesserint mutationes gravissimæ, difficilium semper erit futuro tempore iudicare, quid ex illarum quaque derivandum sit.

~~_____~~

DISPUTATIO

D. XII JAN. MDCCXCIII

HABENDA.

Resp. HEINEKE. Opp. RAMDOHR. RÖMER.

Ciceronem Romanorum omnium
ad instituendam & formandam juventutem
esse aptissimum,

- Th. I.* Inter omnes Romanos, & omnes fere dixerim veteres, scriptores nullus exstat, qui numero, gravitate, varietate & perfectione librorum Ciceroni æquiparandus sit.
- Th. II.* Eam ipsam autem ob causam etiam ad instituendos & formandos juvenes, bonarum litterarum cupidos, est aptissimus.
- Th. III.* Primum enim, in illa librorum copia, res tam multas amplectitur, ut in omni vita hominum & rerum natura nihil fere sit, cujus generis non & apud Ciceronem aliquid occurrat: ut univèrsa fere institutionis juvenilis materia ex illo repeti possit.
- Th. IV.* Idque eo magis, cum omni etiam ætati prospectum sit: faciliora enim & difficiliora ita in scriptis illius mixta reperiuntur, ut & pueri habeant, quæ intelligant, & juvenes & viri & senes, quibus exerçantur & delectentur.
- Th. V.* Scribendi autem Cicero unus fere loco omnium magister est. Non enim ingenii impetu abreptus,

uni via tantum institit, sed, arte & disciplina perfectus, omnia genera tentavit, & omnium generum consilio nobis exempla reliquit. Ita ad sublime & tenue, ad historicum & philosophicum, & quodcumque omnino dicendi genus illo duce juvenis conformari potest.

Th. VI. Denique & illud haud prætereundum est, quod ea morum animique puritate excellit, ut non doctum solum & eloquentem, sed bonum etiam virum illum præstet, qui se ipsi instituendum conformandumque tradiderit.

Th. VII. Quibus in omnibus usum ipsum atque experientiam testem habemus: quidquid enim doctorum, elegantium, disertorum virorum ex illius ad nostra usque tempora fuit, omnes magnam laudis suæ partem huic se debere professi sunt.

DISPUTATIO

D. XIX JAN. MDCCXCIII

HABENDA.

Resp. FAHRENHOLZ. Opp. SÖLLIG. ZIEMANN.

Legum publicarum cognitionem recte institutionis juvenilis partem fieri.

- Th. I.* Sine legibus, quæ jura ac bona nostra defendunt, reipublicæ felicitas minime consistere potest.
- Th. II.* Ut vero patriæ cognitionem universam sibi comparare quemque decet, sic etiam præcipue legibus ejus cognoscendis studeamus necesse est.
- Th. III.* Cum autem in tanta legum multitudine ii fere soli earundem cognitionem sibi comparare possint, qui jurisprudentiæ student, omnes cæteri ab ea cognitione sunt exclusi.
- Th. IV.* Nam ii e. g. qui in Academia Theologiæ, Medicinæ etc. student, iis litteris, quibus se dant, impediuntur, quominus eas sive publice audiendo, sive privatim legendo cognoscant.
- Th. V.* Idem, cum jam muneribus funguntur, pari modo negotiis suis prohibentur.
- Th. VI.* Permulta quidem & in hoc genere conversantes cum aliis hominibus discere possumus, sed hujusmodi cognitio semper tamen imperfecta manet.
- Th. VII.* Multo magis aliorum ordinum aut artium homines hac occasione privati sunt.

- Th. VIII.** Præcipue autem inferius hominum genus & pauperius ea omnino caret, cum victus sui solius rationem habere cogantur, neque omnino ex libris facile discendi copiam habeant.
- Th. IX.** Itaque in ea ætate hominum, qua nulla adhuc ordinum distinctio locum habet, & ubi omnes unum discendi propositum sequuntur, leges docendæ sunt.
- Th. X.** In ea ætate non tam multa impedimenta reperimus, quam in adultis, nec interna, nec externa.
- Th. XI.** Animus, integer adhuc neque certis jam opinionibus imbutus, omni cognitioni patet, optimeque etiam patriæ amorem cum legibus illius accipit.
- Th. XII.** Tum vero & sine magno dispendio temporis aut pecuniæ discere possunt; institutionis tempora enim modo bene disponenda sunt, libros præceptor tantum sibi comparet necesse est.
- Th. XIII.** Aut si pueris libri traduntur, compendia exigui pretii tantum erunt: nam non omnia, sed necessaria tantum & utilissima excerpta sunt.
- Th. XIV.** Quæ omnia nostris temporibus etiam a summis viris agnoscere, vel illud solum jam sætis probat, quod publica auctoritate præmium illi propositum est, qui ex Novo Codice Legum Borussicarum optimum ejusmodi compendium extraxerit.

DISPUTATIO

D. XXVI JAN. MDCCXCII

HABENDA.

Resp. LENTZ II. Opp. KUNZE. KRAMER.

An probandum sit, si foeminae etiam litteris artibusque incumbant?

- Th. I.* Virorum foeminarumque munera & occupationes differunt, & a prima juventute quisque suis adfuescit. Sic v. c. viri litteris & mulieres rei familiari incumbunt.
- Th. II.* Cum autem ad nostra usque tempora litterae & omnis major humanae mentis cultus virorum fere solorum fuerit, omnino quaeri potest: an non etiam foeminae litteris incumbere & amplius excoli debeant? & quibus ex causis hoc aut fieri aut non fieri posset?
- Th. III.* Quod si enim adhuc sexus ille minus excultus sit, minime exiguis facultatibus aut ingenio litteris artibusque non idoneo tribui potest, sed quod alia officia & alias occupationes easque ipsas graves & necessarias habent, & tempore igitur suo non minus bene tamen uti possunt.
- Th. IV.* Mulieres ingenio ad litteras artesque nato non carere, plures sane, magnopere illis excellentes, ostendunt; ut adeo, si diligentius & maturius excolerentur, expectari possit, majora illas etiam praestituras in nonnullis litterarum generibus, quam viros.
- Th. V.* Litterarum perfectio humanum genus magis magisque perficit & eo ipso felicius reddit; quo qui confert aliquid, bene meretur de humano genere, sive vir, sive mulier sit. Omnis au-

tem potestas, bene de humano genere merendi plane iis concedenda est.

- Th. VI.* Idque litterarum causa optandum est, qua, quo perfectiores eo utiliores sunt: tanto perfectiores autem erunt, quo plures easdem colunt. Mulieres igitur eidem studio litterarum inservient, cumque facultatibus minime careant, hisce litteris excolendis proderunt.
- Th. VII.* Mulierum omnis corporis compages & nervorum concentus, cum omnino sit tenuior & delicatior natura, sensus quoque & facultas imaginandi earum, saltem permultarum, multo facilius moventur. Facultatibus illarum igitur diligenter excultis, majora fere ab illis, quam a viris, quibusdam in litterarum aut artium generibus expectari posse videntur.
- Th. VIII.* Liberos educatio prima, plerumque matribus solis incumbit. Quarum quo magis bonis litteris artibusque excultus animus fuerit, eo aptiores ad hoc munus accedent, pluribus scilicet instituendi educandique subsidiis instructæ.
- Th. IX.* At vero cum sit mulierum rei familiari incumbere, hæc negligetur, si tempus ad litteras artesque impenderent. — Id fieri posse, concedendum est quidem, sed minime tamen necessarium est, & a sola temporis dispositione prudenti pendet.
- Th. X.* Alii monent, cum corpus mulierum minime sit tam firmum, quam virorum, raro etiam easdem labores continuos perferre posse, quibus ad litterarum studia opus sit. — Non minorem autem mulierum in perferendis omnis generis laboribus, quam virorum, constantiam esse, innumerabilia exempla docent.
- Th. XI.* Sed illud monendum est, etiam si minime a litteris artibusque arceri possint & debeant: tamen illas maxime artes esse deligendas, quibus in muneribus suis aut non impediuntur, aut ipsæ tanto magis perficiantur.

DISPUTATIO

D. II FEBR. MDCCXCIII

HABENDA.

Resp. FRANTZ. Opp HEINEKE. FAHRENHOLZ.

Fridericum Regem religionem & universam & præsertim christianam magni fecisse.

Th. I. **A**n Fridericus Rex religionem & universam, & inprimis christianam, magni fecerit? Fuerunt & adhuc sunt, qui dubitent; magni autem omnino fecisse, ex scriptis illius vitæque probabo.

Th. II. Totam disputationem, ut jam ex inscriptione apparet, in duas partes describam, quarum in una religionem universam, in altera religionem christianam Fridericum magni aestimasse, probare constitui.

Th. III. A) Religio in notionibus de Deo, atque in actionibus huic cognitioni consentaneis consistit.

Th. IV. Quas autem notiones Rex habuerit, quasque actiones sibi proposuerit, quibus religionis amorem demonstraret, illius scripta vitæque planum faciunt. Ita

Th. V. In epistola ad Voltarium: „Deum esse, inquit, clare intelligo“; & in libello de litteratura germanica: „Omnia, & minima, adeo graninis herba, Deum esse demonstrant.“ Porro

Th. VI. Eodem loco cultum Dei commendans: „Auctor universi, inquit, elementorum creator, adoratione dignus est solus.“ Ita etiam in epistola ad Isaacum Bellofobrium „intelligere se fatetur, imbecillos mortales de creatore cœli terræque

digne satis non posse loqui.“ Non ex his verbis autem solum, sed &

- Th. VII.* ex illius vita eadem apparent. Rex in silva haud procul Postampio versans, tempestate oppressus, fulgure quercum findente: „En, inquit comitantibus, omnipotentiam Dei!“ Quo facto ipse accessit, fissam quercum perspexit, & in tota via usque ad urbem obmutuit, cogitationibusque in eam rem defixus fuit.
- Th. VIII.* Quæ quidem quantum Fridericus religione motus fuerit, satis demonstrant. Nunc autem ad secundam partem venio.
- Th. IX.* B) Religio christiana consistit in notionibus a Christo de Deo traditis, atque in actionibus huic cognitioni consentaneis.
- Th. X.* Atque eam ipsam religionem quantopere Fridericus magni æstimaverit, scripta illius vitæ testantur. Nam
- Th. XI.* Dignissimas illas de Deo ejusque potentia, benignitate & sapientia, quas Christus docuit, & ipse animo conceperat.
- Th. XII.* Deinde pluribus locis Christianam religionem, puram illam & integram, sicut Christus instituerat, extollit, & a malevolorum criminibus defendit.
- Th. XIII.* De immortalitate animi subinde dubitavit, nunquam illam negavit, pluribus contra locis gravissime de eadem locutus est. E. g. in fine carminis, quod Stoicus inscribitur: „Huic deo benignissimo confide, & in morte ipsa divini certus auxilii, spei dulcissimæ plenus, illius te totum trade manibus.“
- Th. XIV.* Perpetua denique vita officia sanctissime servavit, iisque morum præceptis, quæ religio Christiana de justitia, aliisque virtutibus dedit, satisfecit.
- Th. XV.* Quæ omnia mihi Fridericum Magnum & religionem universam, & christianam inprimis, coluisse, satis probasse videntur.

DISPUTATIO

D. IX FEBR. MDCCXCIII

H A B E N D A.

Resp. KÖPPEN. Opp. LENTZ II. FRANTZ.

Historiæ studium juveni esse
necessarium.

- Th. I.* Historiæ studium inter utilissimas & jucundissimas occupationes humani ingenii recte numerari, non erit, qui dubitet.
- Th. II.* Historiæ autem studium non solum jucundum & utile esse, sed etiam necessarium in primis juveni planum facere studebo.
- Th. III.* Historia est rerum memorabilium narratio fide digna.
- Th. IV.* Origo, incrementum & interitus civitatum gentiumque, artium & scientiarum fata & omnino omnino rerum notatu dignissimarum cognitio nobis copiam præbent, harum rerum causas, fines effectusque requirendi.
- Th. V.* Variarum terræ mutationum contemplatio, fata gentium civitatumque de sapientia creatoris satis superque nobis persuadent.
- Th. VI.* Eam ob causam historia mentem exercet, &, vitia virtutesque gentium & hominum cum effectibus proponens, viam recte vivendi aperit.

Th. VII. In vita communi etiam illa nobis, quæ sequamur, suppeditat, cum innumerabilia contineat & observet, quæ in vitam negotiaque nostra traduci possunt.

Th. VIII. In historia autem homines rerumque humanarum rationes melius cognosci possunt, quam in narratiunculis fictis, quæ hodie quam plurimæ reperiuntur.

Th. IX. Denique quanto magis in cognoscenda terra & ejus incolis progredimur, tanto propius ad perfectionem accedimus, & majori felicitate fruimur.

Th. X. Ex quibus omnibus mihi satis apparere videtur, historiæ studium juveni esse necessarium,

Th. I. Historia hominum vitam illustret & pueri
dignas occupationes humani ingenii indicet
mores, non vitæ, qui dabitur.
Th. II. Historiam vitam hominum non solum pueri
dignæ & utilis esse, sed etiam necessariam haberi
viam præcipue facere sibi debet.
Th. III. Historiam est vitam memorabilem narratio
esse dignam.
Th. IV. Origines, incrementum & interitum civitatum
sanctissime animi exercitium est & civitas
comitio terram nostram dignissimum exercitium
nobis cogitandum præcipue, hanc vitam civitas
sua est dignissima respiciendi.
Th. V. Vitam terram nostram memorabilem commemorare
est terram civitatemque de sapientia creatoris
sua sperare nobis præcipue.
Th. VI. Nam ob causam historiam mentem exercet
& vitæ virtutesque gentium & hominum cum
civitate proponens vitam recte vivendi aperit

DISPUTATIO

D. XVII FEBR. MDCCXCIII

HABENDA.

Resp. FISCHER I. Opp. KÖPPEN. LENZ I.

Artem pingendi magna cum utilitate institutionis partem fieri in scholis.

Th. I. Homines, qui præter unam illam scientiam aut artem, cui incumbunt, nullam reliquarum cognitionem habent, neque sibi comparare student, nihil plerumque æstimant, nisi quod ad illam scientiam attinet, & ignorantia decepti, facilius ad arrogantiam propendent.

Th. II. Ad hoc vitium vitandum, non solum uni scientiæ, quam nobis e reliquis præcipue elegimus, studere debemus, sed etiam reliquas, quantum fieri potest, cognoscere, iisque, quantum nobis facultas data est, studere nos oportet; ita tamen, ut proprium studium haud negligamus.

Th. III. Omnes artes cum vinculis ætissimis coherant, mutuoque se adjuvent, fieri non potest, quin ex cognitione plurium artium nova comoda & utilitates plurimæ earum cultori existant.

Th. IV. Cum autem non cuique facultas sit, alii scientiæ aut arti studendi, quam propriæ illi, quam profitetur, magno usui esset, si una aut altera earum, cujus utilitas ad omnes aut certe ad multos pertinere videtur, in institutione scholarum contineretur.

Th. V. Quo quidem honore ex omnibus artibus liberalioribus nulla magis mihi digna videtur arte pingendi cujus quæ sint commoda proferre studebo.

Th. VI. a) In arte pingendi discenda afuescimus, naturæ diligenter & accurate contemplandæ.

h. VII. b) Phantasia excitatur & formatur, cum semper distinctissimas & perfectissimas rerum ideas habeamus necesse est, si illarum imagines pingere volumus.

Th. VIII. c) De omni arte pictoria ejusque operibus melius judicabimus, quod, cum sæpe in vita communi occurrat, multum nobis aut ignorantia aut error nocere potest.

Th. IX. d) De multis rebus, ad quas explicandas verba non sufficiunt, facile distinctas earum ideas figura statim picta efficere possumus.

Th. X. e) Multis in rebus, quæ in vita communi occurrunt, maxime hæc ars nos adjuvare potest, v. c. in ædificiis extruendis, opificibus docendis &c.

Th. XI. f) Denique magnam & liberalissimam nobis affert voluptatem: quid enim est pulchrius, quam regionem forma insignem pingere, aut res omnino absentes, quasi adsint, repræsentare &c.

Th. XII. Quæ commoda mihi satis probare videntur, artem pingendi magna cum utilitate partem publicæ institutionis fieri.

DISPUTATIO

D. XXIII FEBR. MDCCXCIII

H A B E N D A.

Resp. LENZ I. Opp. FISCHER I. & II.

Imperium unius imperio populi
esse præferendum.

Th. I. **U**nicuique civitati constituendæ hic finis erat propositus, ut omnes securi suis bonis uti possent, salus interna atque externa conservaretur, & singuli tanta felicitate, quanta salvis cæteris fieri posset, fruerentur.

Th. II. Itaque aut regem, qui hæc curaret, sibi elegerunt, aut pluribus civium ad certum tempus rempublicam administrandam commiserunt.

Th. III. Civitas illa, ubi rex unus & solus imperat, leges dat, atque summa cum potestate agit, monarchia vel regnum nominatur.

Th. IV. Ubi omnes cives administrandæ reipublicæ participes esse possunt, ubi pars civium, quos populus elegit, potestate leges ferendi, alii potestate easdem exercendi, sunt instructi, respublica sive democratia dicitur.

Th. V. Hæ definitiones mihi erant præmittendæ, antequam propositum rationibus demonstrare inciperem.

Th. VI. Primum jam reipublicæ magno damno est, quod legumlatio a munere illorum, qui leges exercent, nimium disjungitur. Quo efficitur, ut leges minus servantur. Nam primo illi, quibus hoc exercitium est traditum, auctoritate, quæ ipsis in administranda republica opus esset, sæpe non gaudent. Deinde ex hac causa multa impedimenta atque obstacula iis objiciuntur. Tandem auctoritatem necessariam non habentes, dum populo obnoxii sunt, legum violatores pœna affiendi vim non habent. Atque ita officio non satisfacere possunt & leges læduntur.

Th. VII. Præcipue autem disjunctione illa, cujus mentionem fecimus, impediatur, quominus res atque decreta, quæ nullam moram patiuntur, tam celeriter, quam necesse est perficiantur.

Th. VIII. Legumlatores reipublicæ semper sunt factionibus divisi. Quod detrimentum civitas ex ea re capere possit, exemplum Franciæ est argumentum perspicuum.

Th. IX. Diverse factiones sibi quoquo modo nocere student. Inimici sunt, atque invicem se infectantur. Odio contra reliquas factio, quæ superior est, nihil quod hæc volunt, admittit; & ita accidit, ut multa bona, quæ ad felicitatem reipublicæ conferre potuissent, rejiciantur.

Th. X. Talis conventus legislatorum, qui ex multis viris ingenio, facultatibus, animo tam diversis, consistit, sedes perturbationum fieri solet. His abrepti cupide agunt, & multa injustissima committunt.

Th. XI. Hinc multe leges atque decreta temere dantur: deinde vero, si questus justus afferuntur, aut ipsi ad sanitatem revertuntur, easdem abrogare coguntur; qua re fit, ut tam leges

quam illi, qui reipublicæ præfunt, contemnantur.

Th. XII. Deliberando atque disputando tempus multum teritur; rarissime accidit, ut major sapientia atque prudentia aliquid constituat; negotia maxima momenti potius differuntur; et malum perficitur, antequam consilium capiunt illud præcavendi.

Th. XIII. In republica plurimis munera per breve tempus deferuntur: qui cum vix jura, leges, statum reipublicæ cognoverunt, aliis, pariter hæc ignorantibus, loco cedere debent.

Th. XIV. Judices atque alii ministri civitatis, qui officii sui nullam cognitionem habent, aut perverse, aut nihil agunt; unde misera oritur civitatis conditio, omnibusque vitiis & criminibus accessus patet.

Th. XV. Inconstantia atque mutabilitas animorum ex eadem causa nascitur.

Th. XVI. Nulla in civitate homini præclaro atque excellenti magis invidetur. Omnes sunt ejus æmuli, atque illi obrectant.

Th. XVII. Ex quo fit, ut virtutes & bene de republica merita facile obliviscantur, atque minoris æstiment. Quis dubitet, hoc valde esse noxium?

Th. XVIII. In monarchia contra cives majori libertate, sic dicta, civili & legitima fruuntur. In republica hæc civilis libertas, quam jus, omnia faciendi, quæ velimus, nisi leges prohibeant, definiunt, est magis circumscripta per leges, quamvis perfectissimam libertatem gloriantur.

Th. XIX. Sub imperio principis sapientis liberius judicium de institutis ejus ferri potest. In republica odium factionis superioris est timendum.

Th. XX. Unusquisque civis reipublicæ putans se esse principem, in rebus publicis tractandis versatur:

artem quamcunque professus, de illis iudicandi cupidus est. Itaque societates politicas ineunt, ubi omnes peritos administrandæ reipublicæ se credunt. Ex quo accidit, ut administrandis rebus minime contenti sint.

Th. XXI. Tumultus atque motus facilius oriuntur in republica, unde securitas multo minor in illa est.

Th. XXII. Artes & scientiæ propter dissensiones atque tumultus civiles sæpe negliguntur.

Th. XXIII. Quæ omnia vitia monarchiæ si non infunt, cives illius feliciores jure nominari possunt, & veriori amore patriæ imbuuntur.

Th. XXIV. Tandem unam, sed maximam rationem afferre mihi liceat. Quo simplicior est administratio civitatis, quo pauciores hanc suscipiant, ita tamen ut finem certissime consequantur, eo perfectior est. Nemo negabit, rem publicam magis compositam atque mixtam imperii formam esse. Tam multi rebus tractandis manus adhibent, ut alius alium impediatur, atque vitia in omnibus partibus administrationis non tam facile observari possint.

Th. XXV. Ex quibus omnibus cum satis appareat, securitatem atque felicitatem tam publicam quam privatam, qui finis est omnis societatis ineundæ, multo certius obtineri in monarchia, quam republica; imperium unius sapientis atque humani principis imperio populi longe esse preferendum, quam luculentissime demonstratum existimo.

Th. XIX. Sub imperio principis sapientis libertas
Th. XX. Unusquisque civis reipublicæ parvus se esse
principem, in rebus publicis tractandis veritatem

DISPUTATIO

D. II MART. MDCCXCIII

H A B E N D A.

Resp. FISCHER II. Opp. MÆRTENS. HECHT I.

Sculpturam

Græcos multo facilius quam recentiores
perficere potuisse.

Th. I. **H**istoria antiqua nos docet, omnium gentium, quæ exstiterunt, Græcos in sculptura principatum obtinere; opera enim, quæ ab illis nobis supersunt, hoc confirmant. Sed Græci multis rebus faustis adjuti, multo facilius quam recentiores hanc perfectionem attingere potuerunt.

Th. II. Cælum ipsum indulgebat Græcis. Quibus propter agrorum sterilitatem summo labore victus comparandus est, non huic arti vacare valent, prosperiores tantum a necessariis parandis ad pulchritudinis & perfectionis curam transgrediuntur.

Th. III. Græcia erat uberrima, ut incolæ se non solum facile alere, sed etiam artibus incumbere possent.

Th. IV Patriæ, quam unice amabant, & magni faciebant, historia multa illis præclara facta & memoratu digna offerebat, quæ quidem hac ratione tradi poterant posteritati.

Th. V. At majorem occasionem illis dabat hanc artem colendi Mythologia eorum, quæ sculpturæ progressibus maxime accommodata erat. Occupatur enim in primis hæc ars hominibus effigiandis, Dei vero, quos secundum homines finxerant, erant illis permulti, qui omnes summa ac tamen diversa pulchritudine formandi erant.

Th. VI. Vestitus eorum simplicior artificibus favebat, minime enim corpus pressit ac coercuit, sed ei liberos ac pulchros motus & egregiam singularum partium harmoniam dedit.

Th. VII. In gymnasiis & palæstris, ubi juvenus luctabatur, motus & statum corporis, contentionemque musculorum quotidie contemplabantur, sed non solum in gymnasiis hoc videbant, in ludis publicis, ubi Athletæ certabant, eadem potestas offerebatur, præsertim cum sæpe victori statua poneretur, illo statu, quo adversarium vicisset.

Th. VIII. Græci sculptores laudibus civium suorum incitabantur & magni aestimabantur. Nostri vero parum incitati plerumque necessitate coacti & ad vitam sustinendam laborantes, parum sculpturam perfecerunt.

Th. IX. Recentiores igitur, qui Græcorum subsidiis carebant, diutius quam Græci a perfectione retenti sunt & ad eam non nisi tarde pervenire poterant & pervenerunt.

DISPUTATIO

D. IX MART. MDCCXCIII

HABENDA.

Resp. MÆRTENS. Opp. RAMDÖHR. RÖMER.

Veritatem, si quando impugnetur,
non tanto acrius, sed tanto prudentius
esse defendendam.

Th. I. Si, quod de re aliqua cogitatur aut dicitur,
id ei inest, verum; quod quatenus cogitatio-
ne se jungitur a rebus quibus inest, veritas di-
citur.

Th. II. Inprimis hominis est propria veri inquisitio
atque investigatio, nam in omnibus, quæ vide-
mus, audimus et quocunque modo percipimus,
semper veritatem querere avemus; &, ut Ci-
cero ait, quod verum, simplex sincerumque
est, id est naturæ hominis aptissimum.

Th. III. Non solum tamen contenti sumus, inve-
stigasse verum, sed alios quoque idem docere,
& adversus illos defendere cupimus.

Th. IV. In veritate defendenda autem cavendum est,
ne, si impugnetur, acrius illam defendamus,
quo quidem illam non modo non adjuvamus,
sed potius illi nocemus.

Th. V. In controversiis enim plerumque perturbatio-
nes animorum intercedunt, quibus adversario
excitato, præsertim ubi convinci erroris nolit,

disputatio a veritatis investigatione redit ad pertinaciam & convicia.

Th. VI. Adversarius autem, semel perturbatus, dum suas ideas celerius perfequitur, ad demonstrationem nostram non satis attentus, raro nos intelligit, & minime a nobis convincitur.

Th. VII. In ipso denique animorum ardore, cum verborum minus sumus compotes, sapissime accidit, terminis utimur, qui alteri aut sunt obscuri, aut qui illi ideas nostras non satis explanant; unde error nascitur.

Th. VIII. Omnes hi acris animi & perturbationum effectus ergo minime veritatem inveniendam adjuvant, sed impediunt, quam ob rem diligenter sunt vitandi.

Th. IX. Sic potius nos geramus, ut animos ad videntam, audiendam atque amandam veritatem quasi invitemus; non de veritate solum, sed etiam de vario modo ejusdem docendæ cogitemus; neque tamen, quid nos intelligamus & cupiamus, sed quomodo perfici possit, ut alii idem intelligant & cupiant, curemus; et, quo difficilius est veritas investiganda, eo magis argumentis nostris dignitatem, lucem, pondus, & ubi fieri potest, suavitatem etiam addamus: quod fieri nequit, nisi æquo ipsi animo, & veritatis solius amore permoti, rem agamus.

Th. X. Itaque præcipue studeamus necesse est, ut æquo animo, & quo acrius impugnetur, eo prudentius nos veritatem defendamus.

Th. XI. In veritate non est quod timeatur, sed quod diligatur. In veritate non est quod timeatur, sed quod diligatur. In veritate non est quod timeatur, sed quod diligatur.

DISPUTATIO

D. XVI MART. MDCCXCIII

HABENDA.

Resp. HECHT I. Opp. SÖLLIG. ZIEMANN.

Utrum Alexander cognomine Magni
fit dignus?

- Th. I.** Si res bello gestas in Alexandro solas spectamus, cognomine Magni videtur dignus. Etsi enim fortuna maxime conatibus illius favebat: summum omnino idem animum in omnibus rebus gerendis ostendit, audaciam invictam hostibus opposuit, & cum bellicosis omnino populis confixit.
- Th. II.** Cum vero ad virum magnum efficiendum fortitudo bellica sola haud sufficiat, si reliquos illius mores omnemque vitam & consuetudinem spectamus, admodum sane dubium fit, utrum cognomine Magni dignus sit?
- Th. III.** Tam diu enim modo litteris & bonis artibus deditum reperimus, dum Darium vicerit: victo autem Dario, virtutum pristinarum loco multa vitia videmus.
- Th. IV.** a) Inprimis Superbiam; voluit enim se Jovis Ammonis filium credi.
- Th. V.** b) Ebrietatem deinde, qua ipse sibi mortem conscivit. Quas autem caedes non per illam commisit!

Th. VI. e) Factum asiaticum, cum moribus & vestibus devictorum populorum assumtis.

Th. VII. d) Iram & Crudelitatem, quarum multa exempla scriptores narrant.

Th. VIII. e) Gloriolam, cum victoriis suis sublatam, avidus & insatiabilis blanditiarum & laudum, neminem amplius sibi passus est verum dicere.

Th. IX. f) Furorem totius terrae occupanda. Quam enim aliam ob causam multis populis, qui nec eum norant, nec quos ipse norat, bellum intulit? „Cum praelium adversus Porum, Plutarcho referente, Macedones languidiores reddidisset & a petenda ulteriori India avertisset, ideoque Alexandro Gangem transire contendente summa vi repugnarent: Alexander praemeditata & ira se in tentorio inclusit, ingrata omnia habens, nisi Gangem transisset.“ Idem ex multis locis apparet.

Th. X. g) Superstitionis idem reus est. Nam cum semel superstitione animus illius esset obstrictus, levissima quaeque a communi usu aliena prodigiorum loco habuit.

Th. XI. Quae quidem omnia uno denique loco Curtii, historici quidem non omnibus locis probandi, sed in moribus tamen regis cum reliquis scriptoribus cuactis convenientis, quo quidem loco paucis verbis omnia complecti velle visus est, confirmanda existimo. Qui quidem Libro III. Cap. 12: „Equidem, inquit, si hac continentia animi ad ultimum vitae perseverare potuisset, feliciorum fuisse crederem, si vicisset superbiam atque iram, si abstinuisset inter epulas cadibus amicorum, egregiosque bello viros & tot gentium secum (domitores) indicta causa veritus esset occidere.“

Corrigenda

92. Aug. 18. Th. V. pro temporibus late temporibus
 XIII - plurimum
 24. Sept. 22. IV - detandens que - hylenden
 hylenden
 Nov. 3. III - 3. -
 24. VII - andellims - andellims
 Dec. 1. VI - polerim - polerim
 XVII - parandis - parandis
 8. VI - docenda - docenda
 15. XII - shakperis - shakperis
 (ex orthographis orientis)
 22. XIII - educant - educant
 XXI - deest - deest
 92. Jan. 26. MDCCXCII - MDCCXCII
 Feb. 2. Th. XI. repetentia n o r o n e s , que
 16. pro XVII. l. XVI.
 Th. III. actumis - actumis
 23. XI - II - II
 XIV. rem publicam - rem publicam

INDEX
DISPUTATIONUM.

SEMESTRE ÆSTIVUM

M D C C X C I I.

---

1. Thilo. Fischer I. Vorlauff. (Apr. 21.)
Veterum linguarum scientiam necessariam esse ad doctrinam solidiorem.
2. Fischer I. Fischer II. Ramdohr. (Apr. 28.)
Melius esse, commercium venalitiarium gradatim quam subito abolere.
3. Vorlauff. Abel. Märtens. (Maj. 5.)
Necesse est, ut leges in lingua vernacula scribantur.
4. Abel. Römer. Söllig. (Maj. 12.)
Nobis nullam esse rebellionem timendam.
5. Fischer II. Ziemann. Kunze. (Maj. 19.)
De popularitate doctoris publici christiani.
6. Märtens. Kramer. Lentz II. (Jun. 30.)
Salutare esse, Germanos contra Gallos proficisci.
7. Ramdohr. Thilo. Fischer I. (Jul. 7.)
Viro docto artium etiam cognitionem necessariam ac utilem esse.
8. Römer. Vorlauff. Abel. (Jul. 14.)
De commodis, quæ in humanum genus e commercio redundant.

9. Söllig. Fischer II. Märtens. (Aug. 4.)
Vetus testamentum ad novum intelligendum esse necessarium.

10. Ziemann. Ramdohr. Römer. (Aug. 11.)
Nosstram, hominum excultorum, conditionem præferendam esse conditioni barbarorum.

11. Kunze. Söllig. Ziemann. (Aug. 18.)
De iis, quibus poëta epicus futurus studere debet.

12. Kramer. Kunze. Lentz II. (Aug. 25.)
Lectionem fabularum romanensium obesse adolescenti.

13. Lentz II. Thilo. Fischer I. (Sept. 1.)
Num Theologo, an Judici majora sint officia?

14. Fischer I. Thilo. Kramer. (Sept. 8.)
Fortunæ hominum adversæ causam maxima ex parte in notionibus falsis esse quærendam.

15. Vorlauff. Fischer II. Märtens. (Sept. 15.)
Utrum veteres Græci & Romani, recentiores populos in literis superaverint.

16. Abel. Ramdohr. Römer. (Sept. 22.)
Philosophiam ad omnes scientias reliquas esse necessariam.

17. DISPUTATIO A DISCEDENTIBUS PUBLICE HABITA. Thilo. Vorlauff. Abel. (Sept. 27.)
Metaphysicam non tantum abesse a vita communi, quam plurimi credunt.

SEMESTRE HIBERNUM

MDCCXCII — XCIII.

18. Fischer I. Fischer II. Märtens. (Oct. 20.) Vir doctus de artibus omnibusque in vita communi rebus obviis rectas notiones habeat necesse est.

19. Fischer II. Fischer I. Hecht I. (Oct. 27.) Alexandrum magnum non sumto veneno periisse.

20. Märtens. Ramdohr. Römer. (Nov. 3.) Religionem christianam omnibus temporibus & populis esse accommodatam.

21. Hecht I. Söllig. Kramer I. Ziemann. (Nov. 10.) Americæ detectionem magnæ utilitatis fuisse.

22. Märtens I. Ramdohr. Kunze. Ziemann I. Kramer. (Nov. 17.) Jurisconsulto quoque Theologiæ cognitionem esse necessariam.

23. Römer. Heineke. Fahrenheit. (Nov. 24.) Perfectam ordinum æqualitatem cogitari haud posse.

24. Söllig. Lentz II. Frantz. (Dec. 1.) Quisnam juvenis literis incumbere possit & debeat?

25. Ziemann. Köppen. Fischer I. (Dec. 8.) Typorum libertatem reipublicæ esse salutarem.

26. Kunze. Kramer I. Lenz I. Fischer II. (Dec. 15.) Non opus esse, ut carmen epicum sententia morali nitatur.

27. Kramer. Märtens. Hecht I. (Dec. 22.) Quam habuerint utilitatem expeditiones cruciatæ.

28. Heineke. Ramdohr. Römer. (Jan. 12.) Ciceronem Romanorum omnium ad instituendam & formandam juventutem esse aptissimum.

29. Fahrenholz. Söllig. Ziemann. (Jan. 19.) Legum publicarum cognitionem recte institutionis juvenilis partem fieri.

30. Lentz II. Kramer. (Jan. 26.) An probandum sit, si fœminæ etiam litteris artibusque incumbant?

31. Frantz. Heineke. Fahrenholz. (Febr. 2.) Fridericum regem religionem & universam & præsertim christianam magni fecisse.

32. Köppen. Lentz II. Frantz. (Febr. 9.) Historiæ studium juveni esse necessarium.

33. Fischer I. Köppen. Kramer I. *Lenz I.* (Febr. 16.) Artem pingendi magna cum utilitate institutionis partem fieri in scholis.

34. Lenz II I. *Lenz I.* Fischer I. Fischer II. (Febr. 23.) Imperium unius imperio populi esse præferendum.

35. Fischer II. Märtens. Hecht I. (Mart. 2.) Sculpturam Græcos multo facilius quam recentiores perficere potuisse.

36. Märtens. Ramdohr. Römer. (Mart. 9.) Veritatem, si quando impugnetur, non tanto acrius, sed tanto prudentius esse defendendam.

37. Hecht I. Söllig. Ziemann. (Mart. 16.) Utrum Alexander cognomine Magni sit dignus?

38. Köppen. Kramer I. *Lenz I.* Fischer II. (Dec. 22.) Non opus esse, ut carmen epicum la-

mentis moris habeat.

39. Kramer I. Märtens. Hecht I. (Dec. 22.) Quam habetis in litteris carmen epicum.

40. Heineke. Ramdohr. Römer. (Jan. 22.) Ciceroam Romanorum dominum ad institendum &

formandum imperium esse spiritum.

Yh 2476

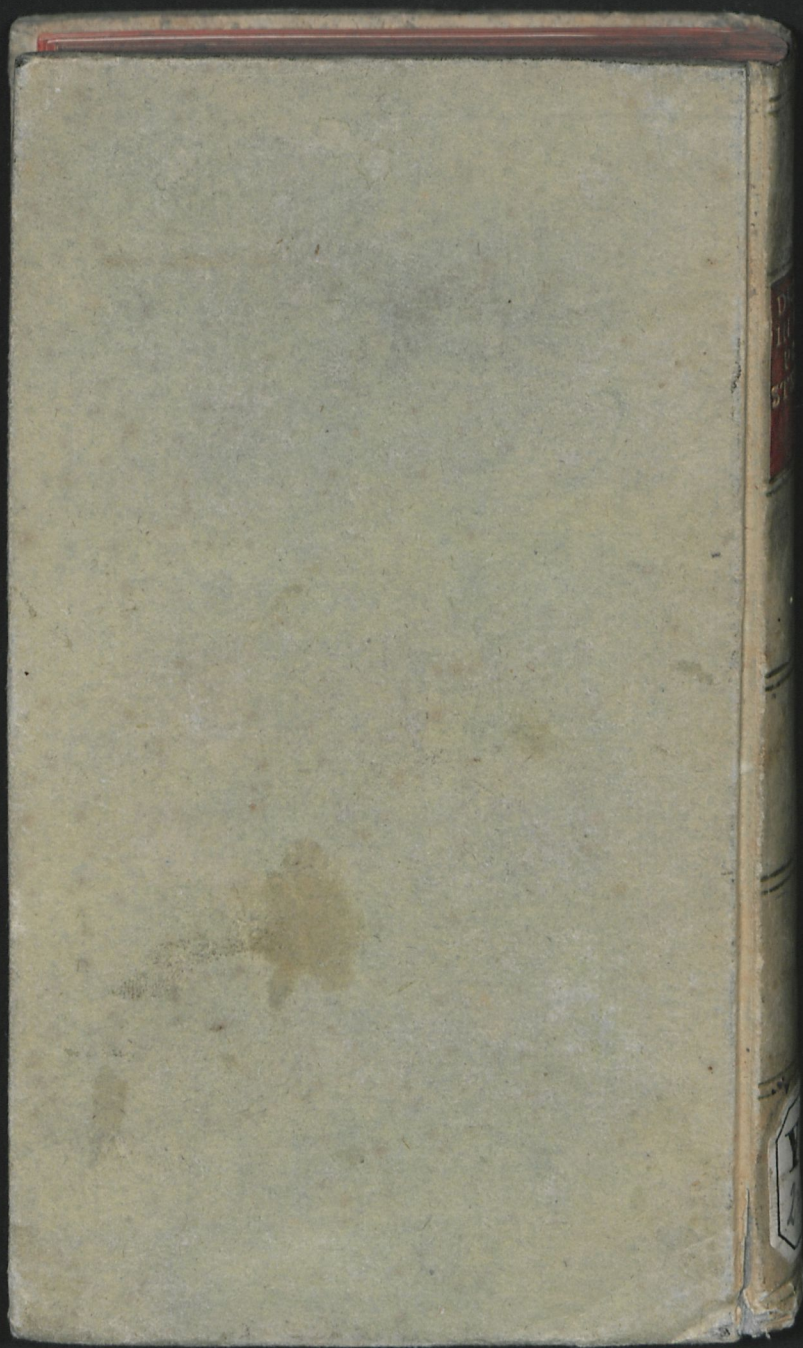
1018

ULB Halle

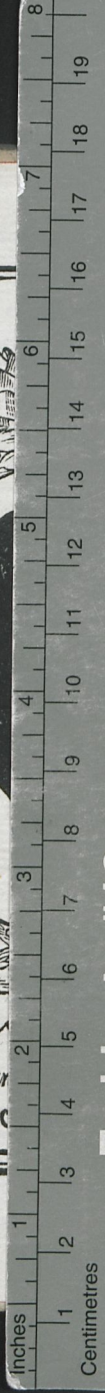
3

007 543 492

Farbkarte #13

B.I.G.

DISPUTATIONES

IN

CLASSE PRIMA

STEPHANEI

AB APRILI MDCCXCII AD APRIL. MDCCXCIII

HABITÆ,

COLLECTIO PRIMA.

PRÆMISSUS EST INDEX PROPOSITIONUM, DE
QUIBUS INDE AB ANNO MDCCCLXXXVII DIS-
PUTATUM FUIT.

1901:1556

HALBERSTADII
TYPIS DÖLLIANIS. MDCCXCIII.

